

İlkokul Bahçelerinin Mevzuata Uygunluğunun Okul Yöneticilerinin Görüşlerine Göre İncelenmesi*

Hamiyet Erözere¹ & Nihan Demirkasımoğlu²

Özet: Bu araştırmada, ilkokul bahçelerinin mevzuata uygunluğunun okul yöneticilerinin görüşlerine göre belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda okul bahçelerine ilişkin mevzuat incelenerek okul yöneticilerinin görüşlerine dayalı olarak ilkokul bahçelerinin ilgili mevzuata uygunluğu değerlendirilmiştir. Araştırmanın çalışma gurubunu 2017-2018 akademik yılında Çankaya ilkokullarında çalışan 59 okul yöneticisi oluşturmuştur. Araştırmada nicel araştırma yöntemi ve tarama modeli kullanılmıştır. Okul yöneticilerinin mevzuata ilişkin görüşleri, TS 9518 standartları ile İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu’na dayalı olarak geliştirilen “Okul Yöneticilerinin İlkokul Bahçelerinin Mevzuata Uygunluğuna İlişkin Görüşleri Anketi” ile; ilkokul öğretmenlerinin okul bahçelerine görüşleri ise; literatüre dayalı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen “ İlkokul Öğretmenlerinin Okul Bahçelerinin Kullanımına İlişkin Görüşleri Anketi” formu ile belirlenmiştir. Verilerin analizinde Sosyal Bilimleri için İstatistik Paket Programı 20 (IBM SPSS Statistics 20) kullanılmıştır. Verilerin çözümlenmesinde yüzde, frekans, aritmetik ortalama gibi teknikleri içeren betimsel istatistiklerden yararlanılmıştır. Çalışma sonucunda, Çankaya ilçesindeki okul bahçelerinin mevcut durumları ile mevzuatta yer alan okul bahçeleri arasında bazı uyumsuzlukların olduğu, okul bahçelerinin öğrencilerin ve öğretmenlerin ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kaldığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Anahtar sözcükler: okul bahçesi, okul bahçesi mevzuatı, okul bahçesi standartları.

Geliş Tarihi: 07.10.2019 – **Kabul Tarihi:** 20.12.2019 – **Yayın Tarihi:** 17.03.2020

DOI: 10.29329/mjer.2020.234.7

Analysis of Primary Schoolyards’ Appropriateness to the Legislation based on the School Administrators’ Views

Abstract: In this research, it is aimed to determine the appropriateness of the primary school yards with the Turkish legislation according to the opinions of school administrators. Within this general aim, the following

* Bu çalışma, Doç. Dr. Nihan Demirkasımoğlu danışmanlığında, Hamiyet Erözere tarafından hazırlanan “İlkokul Bahçelerinin Mevzuata Uygunluğu ve Eğitim Paydaşlarının Okul Bahçesinin Kullanımına İlişkin Görüşleri” başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir. Çalışma, 2-5 Mayıs 2018 tarihlerinde Antalya’da düzenlenen “Vth International Eurasian Educational Research Congress” de sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

¹ **Hamiyet Erözere**, Mardin Kızıltepe Primary School, Ministry of Education, ORCID: 0000-0003-2236-9143

² **Nihan Demirkasımoğlu**, Assoc. Prof. Dr., Educational Administration, Hacettepe University, ORCID: 0000-0001-8609-9985

Correspondence: nihansal@yahoo.com

questions sought answer. According to the opinions of school administrators: (1) Are the use areas of school yards regulated in accordance with the Occupational Health and Safety Law No. 6331? (2) Are the usage areas of school yards arranged in accordance with the Yeter Physical Competence Standards of Primary Schools TS (TS 9518)? Quantitative research method and survey model were used in the study. The study group consisted of 59 school administrators working in Çankaya primary schools in the 2017-2018 academic year. The school administrators' opinions on legislation were identified with the "Survey of School Administrators' Opinions on Schoolyards' Appropriateness to the Legislation". The survey items were based on TS 9518 standards and the "Occupational Health and Safety Law" by the researcher based on the related legislation. Statistical Package for Social Sciences 20 (IBM SPSS Statistics 20) was used for data analysis. Descriptive statistics including techniques such as percentage, frequency, arithmetic mean were used to analyze the data.

Based on the findings of the study, it is concluded that there are some inconsistencies between the current situation of the school yards in Çankaya district and the school gardens in the legislation and that the school yards are inadequate to meet the needs of students and teachers. Although there is no detailed and comprehensive legislation on the area of school yards per student or the areas that school yards should have, it is concluded that the area per student is low and not sufficient in most schools when compared with the literature review and current legislation. In other words, the areas of the schoolyards are not large enough and that the student population of the school is not adjusted according to the physical competence of the school. Secondly, except one, it has been determined that necessary measures have been taken for school yards. No school grounds are covered with rubber material except for green areas in the yard. The reasons for this may be that expensive soft materials such as rubber material may be expensive. Thirdly, infrastructure installations (water, telephone, sewerage) measures in the school yards are taken in many schools and measures are taken for infrastructure problems; it is concluded that these issues are given priority in schools. According to the opinions of the school administrators, one of the TS 9518 standards regarding the car parks in the schools is not applied in the schools: Although there is a closed car park in the schools, there is no closed car park. In most schools, the areas where vehicles are parked are fenced and so on. It is not protected by snow and icy weather conditions, there are no separate pedestrian paths in the area and there are no closed parking lots in the schools. In addition, in some schools, school personnel park their vehicles outside the school yard because of the lack of space. Lastly, most of the standards of TS 9518 regarding the regulations of disabled individuals in schools are applied in schools, but at least 1.20 m. wide pedestrian roads and disabled parking standards not far from the entrance to the school are not applied in most schools. In the literature surveys during the research process, it was determined that the national legislation on school yards was included in different regulations and they did not have a holistic nature. The preparation of holistic and tidy legislation on school playgrounds can be of practical value to researchers and practitioners. In order to make savings in schools, it has been noticed that some practices and regulations are not implemented in school yards, but it may be suggested that a separate budget should be allocated for school yards arrangements in view of the fact that savings in education should not come to the fore. It has been understood that some practices and regulations are not implemented in school yards in order to make savings in schools, but it may be suggested that a separate budget should be allocated for school yards arrangements in view of the fact that savings in education should not come to the fore.

Keywords: schoolyard, playground equipments, schoolyard legislation

GİRİŞ

Problem

Çocukların gelişiminde oyunların önemli bir yeri vardır. Çocuklar açık havada oyun ihtiyaçlarını evlerinin bahçelerinde, oyun parklarında ve okul bahçelerinde gidermektedirler (Kuş, 2001, s. 1). Yeşil alanın yoğun olduğu okul bahçeleri, çocukların aktivitelerini desteklemekte ve obezite riskini azaltabilmektedir (Özdemir ve Çorakçı, 2010; aktaran, Arslan-Muhacir ve Yavuz-Özalp, 2011, s. 173). Okul bahçelerinin çocuklara sağlamış olduğu yararlarından dolayı ülkeler okul bahçeleri için standartlar geliştirmişlerdir ve tasarım ilkeleri belirlemişlerdir. Bu standartlar ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Örneğin, öğrenci başına düşen bahçe alanı; Bulgaristan’da 40 m², Almanya’da 30 m², İngiltere’de 25 m², ABD’de 20 m², Polonya’da 16 m², Fransa ve Çin’de 15 m²’dir (Çetiner, 1991; aktaran, Özyaba, 1998, s. 28 ve Özaktan, 2014, s. 93).

Oyunun çocukların hayatındaki önemi gerçeği oyuna dair yapılan hukuki düzenlemelerde ve mevzuatta da yer almıştır. Çocuklara gösterilen ilginin önemi mevzuat ve düzenlemelerde ilk kez 1924 tarihli “Cenevre Çocuk Hakları Bildirisi” nde ve 20 Kasım 1959 tarihinde Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Kurulunca kabul edilen “Çocuk Hakları Bildirisi-UN Declaration of the Rights of the Child” nde belirtilmiştir. 1977 yılında açıklanan “Çocuk Oyun Hakları Malta Deklarasyonu” nda ilk defa oyunun da eğitim ve beslenme kadar önemli olduğu vurgulanmıştır. Türkiye 1990 yılında Çocuk Hakları Sözleşmesi’ni imzalamış, 1994 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde bu sözleşme onaylanmış ve 27 Ocak 1995 yılında da Resmi Gazete’de yayınlanarak 4058 sayılı yasa ile yürürlüğe girmiştir (Milletler Arası Sözleşme, s.3 ve Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun).

1982 yılında kabul edilen Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın 90. maddesinde yer alan “*Usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası andlaşmalar kanun hükmündedir.*” ibaresine göre belirtilen sözleşmenin hukuki bağlayıcılığı oluşmuştur. Çocuk Hakları Sözleşmesi çocukların daha huzurlu, rahat bir ortamda yetişmeleri ve yaşamaları için topluma, devlete ve ailelere yeni sorumluluklar yükleyerek onların sağlığını, gelişimini, eğitimini desteklemeyi temel hedefleri arasında almıştır (Aral ve Gürsoy, 2001, s. 1). Çocuk Hakları Sözleşmesi’nde 18 yaşına kadar insanların çocuk sayılacağı, devletlerin çocuklara oyun oynama, dinlenme gibi etkinlikler için eşit fırsatlar sunacağı belirtilmiştir. Aşağıda Çocuk Hakları Sözleşmesi’nde yer alan bazı maddeler vardır: (UNICEF, 2004) .

- “Bu sözleşme uyarınca çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, onsekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır.” (Madde 1)
- “Taraf Devletler çocuğun dinlenme, boş zaman değerlendirme, oynama ve yaşına uygun eğlence (etkinliklerinde) bulunma ve kültürel ve sanatsal yaşama serbestçe katılma hakkını tanırlar.” (Madde 31).

- “Taraflar Devletler, çocuğun kültürel ve sanatsal yaşama tam olarak katılma hakkını saygı duyarak tanırlar ve özendirirler ve çocuklar için, boş zamanı değerlendirmeye, dinlenmeye, sanata ve kültüre ilişkin (etkinlikler) konusunda uygun ve eşit fırsatların sağlanmasını teşvik ederler.” (Madde 31) .

Uluslararası kuruluş olan UNICEF (United Nations International Children's Emergency Fund- Birleşmiş Milletler Uluslararası Çocuklara Acil Yardım Fonu) ve IPA (International Play Association- Uluslararası Oyun Birliği) oyun hakkı ve oyun alanları ile de ilgilenmektedirler (Tekkaya, 2001, s. 1). UNICEF 1946 yılında kurulmuş olup en zor şartlarda yaşayan ve dışlanmış durumda olan her çocuğun korunması ve gelişimi için çalışmaktadır (<https://www.unicefturk.org/yazi/tarihce>). UNICEF’in 190 ülkede çalışma birimi bulunmaktadır (156 Ülke Ofisi ve 34 Milli Komitesi). UNICEF ve etkinlikleri gönüllü birey ve kurumlar tarafından desteklenerek ve temelde yedi konuya öncelik vererek uluslararası alanda programlar yürütür, öncelik verdiği yedi alan şunlardır: “*çocuk sağlığı, eğitim, çocukların korunması, anneden çocuğa geçen HIV & AIDS, temiz suya erişim, beslenme ve çocukların yaşamlarını etkileyen kararlara katılmalarına olanak sağlamak.*” UNICEF’in görevleri arasında çocukların temel ihtiyaçlarının karşılanması, gelişimlerini en iyi şekilde tamamlamaları için fırsatlar yaratmak, çocuk haklarının korunmasını sağlamak da yer almaktadır, eğer kısaca belirtmek gerekirse UNICEF “Çocuk Hakları Sözleşmesi” nde verilen sözlerin uygulanmasına yardım etmektedir (<https://www.unicefturk.org/yazi/ne-yapiyoruz>).

IPA (Instrument for Pre-Accession Assistance; Avrupa Birliği Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı), 1961’ de kurulan uluslararası bir sivil toplum kuruluşudur ve amacı çocukların temel insan hakkı olan oyun hakkını korumak ve desteklemektir. Türkiye, ABD, İspanya, Rusya gibi toplamda 50 ülke de bu kuruluşa üyedir. Üyeler çocukların oyun haklarını desteklemek için seminer, araştırma, yayın, oyun alanı düzenleme gibi birçok proje başlatırlar ve düzenlerler (<http://ipaworld.org/about-us/general-statement/>) .

IPA heyeti, 1971’de Birleşmiş Milletler örgütleri ile işbirliği yapmanın kararını almıştır; ECOSOC (Economic and Social Council- Ekonomik ve Sosyal Konseyi) ve UNICEF tarafından tanınmıştır. 1977’ de “The IPA Declaration of the Child’s Right to Play” ismi ile bir açıklama yapmışlardır. Daha sonra bu açıklama Viyana’da (1982), Barselona’da (1989) Uluslararası IPA Kurultay’ ında tekrar düzenlenmiştir. En son 2014 yılında “Declaration on the Importance of Play” olarak tekrar güncellenerek yayınlanmıştır (Declaration on the Importance of Play, 2014) . Bildiri, son yirmi yılda oluşan, oyunun çocuklar için hayati bir önemi olduğunu gösteren kanıtlara dayanmaktadır ayrıca oyun için zaman, yer yetersizliğinin etkilerinin çoğalan kanıtlarının ve çocukların vücutlarında ve zihinlerinde ciddi, yaşam boyu süren etkilerinin altını çizmektedir. Bildirinin amaçları arasında daha geniş toplulukların uyarılması ve yaşam boyu süren etkilerin daha fazla çocuğu etkilemeden sorunların üzerine gidilebilmesi için hareket çağrısında bulunmak yer almaktadır (<http://ipaworld.org>).

IPA düzenlemiş olduğu toplantılarda çocukların boş zamanlarını geçirmeleri, oyun ve oyunlar için var olan imkanlar için kararlar almaktadır. 1964'te Zürih'te oyun imkanları ve alanları için her ülkenin yasal önlem alacağı, 1969'da Paris'te ve 1975'te Milano'da çocuklarla ilgilenen her meslek grubunun eğitiminde çocuk gelişiminin ve oyunun yer alması gerektiği, 1972'de Viyana'da çocukların okul dışındaki hayatlarının imkanlarının iyileştirilmesinin hükümetler ve yerel yönetimler tarafından daha ciddiye alınması gerektiği kararlaştırılmıştır (Tekkaya, 2001, s. 1). IPA, resmi internet sayfasında kuruluşları ile ilgili şu açıklamalarda bulunmuştur: Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde belirtildiği gibi, IPA'nın odak noktası insan hakları özellikle de çocukların oyun hakkıdır, dünyanın her yerinden çocuklar için dayanışma yapılmaktadır, Birleşmiş Milletler tarafından bir "Barış Elçisi-Messenger of Peace" olarak atandıkları yer almaktadır (<http://ipaworld.org/childs-right-to-play/>).

Okul bahçeleri ile ilgili uluslararası alanda yapılan çalışmalar incelendiğinde, bahçe düzenleme süreci (Young, 1997), doğa çalışmasında okul bahçesini kullanan öğretmenlerin deneyimleri (Willis, 2001), okul bahçelerindeki doğal alanların öğrenciler üzerindeki etkileri (Brynjegard (2001) ve çocuk bahçelerinde olması tavsiye edilen elemanlar (Miller, 2005) gibi konuları merkez almıştır.

Türkiye'de de son yıllarda okul bahçeleri üzerine yapılan araştırmalar yaygınlaşmıştır. Kuş (2001) "Ankara kenti Yenimahalle ilçesinde okul bahçeleri üzerine yaptığı araştırmada okul bahçelerinin düzenlenmesini, tasarlanmasını ve bakımını üstlenen kurumların bulunmadığı sonucuna varmıştır. "İlköğretim Kurumlarının Olanakları"nı araştıran Başar (2003) ise, altı farklı ilden (İstanbul, Kırklareli, Manisa, Yozgat, Aksaray, Kars) toplamda 2700 sınıf ve dal öğretmeni, 388 okul yöneticisi üzerinde gerçekleştirdiği çalışmada, ilköğretim okullarının çoğunun bulunduğu alanların çocukların sağlık ve güvenliğini tehdit altında bırakacak yerlerde olduğu, okul bahçelerinin sonradan yapılan ek binalarla daha da küçüldüğü, bahçelerin uygun olmayan kuşatma elemanları ile çevrildiği ve bahçelerin çocukları farklı yönlerden destekleyecek şekilde tam donanımlı olmadığı sonucuna varmıştır. Olgan ve Kahriman-Öztürk (2011), Ankara'da bulunan 17 devlet ve 17 özel anaokulun açık oyun alanlarını incelemiş ve okulların oyun alanlarının çocukların oyunlarını zenginleştirecek nitelikte olmadığı özel okul ve devlet okulu oyun alanları arasında donanım, ekipman, güvenlik önlemi açısından bir fark olmadığını belirlemişlerdir. Gündüz (2011) Uşak ilinde bulunan 17 resmi ilköğretim okulunda TSE 9518 kodlu standartların gözlenme durumunu incelediği araştırmada, bazı standartların okullarda hiç görülmediğini ve okulların % 23,5'inin bahçelerinin yetersiz olduğunu belirtmiştir.

Başbay (2012), Ankara ili sınırları içindeki özel ve resmi anasınıfı ve anaokulu bahçelerinin kullanım yönünden incelenmesi amacıyla iki ilçede 39 okul üzerinde yaptığı araştırmada okulların tamamının belirli sınırlarla çevrili olduğu ama hiçbirinde teras, yarı açık teras veya avlunun olmadığı görülmüştür. Araştırmada, devlet anasınıfı-anaokulu zeminlerindeki ekipman çeşitliliğinin özel okullara göre daha az olduğu ve engelli bireyler için yapılması gereken düzenlemelerin okulların çoğunda görülemediği belirlenmiştir. Özaktan (2014) Ankara ili merkez dokuz ilçesinde kamu

ilkokullarında çalışan 362 rretmenle gerçekleştirdiği araştırmada kamu ilkokulu bahçelerinin ve binalarının donatılar yönünden yetersiz olduğu, özellikle de engelli bireylere yönelik düzenlemelerin de yetersiz kaldığı sonucuna varmıştır.

Bitiktaş (2015) “Eğridir ilçesinde ilkokul ve ortaokul bahçelerinin peyzaj tasarım ilkeleri açısından mevcut durumun belirlenmesi amacıyla yürüttüğü araştırmada sosyo-kültürel faaliyetlerin düzenlenebileceği alanlar yönünden yetersiz olduğu ve öğrencilerin farklı etkinlikler için okul bahçesindeki alanların birbirlerinden ayrılarak sınırlandırılmasını istedikleri belilenmiştir. Vural (2016)’ın Erzurum ilinin Palandöken, Yakutiye ve Aziziye ilçelerinde bulunan okullarda ve peyzaj uygulamalarının gerçekleştirildiği Mecidiye İlköğretim Kurumu’nda yaptığı araştırmada peyzaj düzenlemeleri sonucunda fiziksel yönden iyileştirilen okul bahçelerinin öğrencilere zengin içerikli oyun alanları ve fiziksel alanlar sağladığı ve bunun sonucunda da öğrencilerde psikolojik, sosyal ve fiziksel gelişimlerin görüldüğü, ayrıca fiziki yönden yeterli olan okul bahçelerinin öğrencilerin akademik başarisına da katkı sağladığı sonucuna varılmıştır.

İstanbul’da alt, orta, st gelir seviyesinde olan üç okulun toplam 47 ğretmen ve 240 ğrencisi üzerinde gerçekleştirilen başka bir çalışmada ise okul bahçelerinin tümünde engellilere yönelik çalışmaların olmadığı belirtilmiştir (ztrk, 2016) Araştırmalarda okul bahçelerinin itinayla düzenlenmediği, engelli bireylere yönelik düzenlemelerin çoğu okul bahçesinde görülmediği tespit edilmiştir. Ayrıca “Okullar Hayat Olsun Projesi” (2011) aracılığıyla da okul bahçelerinden sadece öğrencilerin değil, velilerin ve toplumun da yararlanması, okul bahçelerinin hayat boyu öğrenmenin gerçekleştirilmesi için gerekli şekilde düzenlenmesi amaçlanmıştır. Özetle, Türkiye’deki okulların bahçeleri fiziksel açıdan ve peyzaj özellikleri bakımından okul yöneticileri ve okul bahçesini kullananlar tarafından yeterli görülmemektedir (zaktan, 2014; Malkoç, 2014; Huz, 2015; Vural, 2016; Ata, 2016). Bir ocuğun mevcut düzenlemelere göre yaklaşık altı saatini okulda geçirdiği düşünüldüğünde ve bu süre yıllık hesaplandığında; çocukluk yaşantısının önemli bölümünün okullarda geçirildiği ifade edilebilir.

Yurtdışı ve yurtiçinde yapılan alan yazın taraması sonucunda yararlanılan kaynaklarda genellikle nicel veya nitel araştırma yöntemleri seçilmiş, bazılarında da karma araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nicel araştırma yöntemlerinden alan taraması veya deneysel yönteme, nitel araştırma yöntemlerinden de özel durum çalışmalarına daha çok rastlanmıştır. alışmalar genellikle ilköğretim öğrencileri ile gerçekleştirilmiştir. Yurtdışındaki çalışmalarda okul bahçelerinin öğrenme ortamı olarak kullanıldığı daha sık görülürken; Türkiye’de ise bu durum daha nadir görülmektedir.

Türkiye’de Okul Bahçeleri İle İlgili Hukuki Düzenlemeler

Okul bahçelerindeki alanlar fiziksel aktivite, tören, sanat, müzik, gösteri ve kutlama, dinlence, sessiz, doğal, özel ve aktivite cepleri olmak üzere sekiz başlık altında incelenebilir (Algan, 2008, s. 4).

Yılmaz (2012) ilköğretim okullarında, okul binası dışında oyun bahçesi, uygulama bahçesi, yeşil alanlar, spor salonu, kantin, çevirme, ihata duvarı, okul girişi, okul dış kapıları, okul zili, çeşme, su deposu, dinlenme yerleri, yemekhane gibi yerlerin bulunması gerektiğini belirtmiştir. Bu alanlar ve alanların özellikleri Türkiye’de çeşitli hukuki düzenlemelere tabidir.

Okul bahçelerinin önemli olduğu gerçeği okul binalarının niteliklerini artırmayı, binanın dışındaki alanların da hesaba katılmasını ve bahçede düzenlemeler yapılmasını gerektirmiştir. Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği’ne (2017) göre yapılan uygulamalarda eğitim alanları ve düzenlemeleri ülke genelinde tüm kentleri kapsayacak şekilde geneldir. Fakat her kentin coğrafi, sosyal yapısı gibi özellikleri aynı olamayacağından dolayı yapılan düzenlemeler her kentte olması gerektiği gibi uygulanamamaktadır veya okul bahçelerinde istenilen düzenlemeler görülememektedir. Arslan-Muhacir ve Yavuz-Özalp (2011), Artvin il merkezindeki sekiz ilköğretim okulunun bahçesini nicelik ve nitelik yönünden değerlendirmişlerdir. Araştırma sonuçlarına göre, Artvin gibi düz bir araziye sahip olmayan ve çarpık yerleşimlerin, kentleşmenin görüldüğü şehirde mevzuatla belirlenen bazı standartların uygulanamadığı sonucuna varmışlardır.

Farklı şehirlerde ve semtlerde bulunan okulların bahçeleri için belirli standartları uygulamak zordur fakat okulların bahçelerinde bazı temel özellikleri sağlayabilmek için kanunlarda, MEB’in ve diğer bakanlık birimlerinin yayımladığı kılavuzlarda, genelgelerde, yönergelerde okul bahçelerinin özellikleri ve standartları yer almaktadır. Aşağıda, Türkiye’deki okullarda okul bahçelerine ilişkin mevzuatın kabul ediliş, yürürlüğe giriş vb. gibi detaylarını gösteren ve araştırmacı tarafından hazırlanan tablo yer almaktadır. Tablo 1 kronolojik sıraya göre hazırlanmış olup, geçmişten günümüze doğru olacak şekilde sıralanmıştır.

Tablo 1 Okul Bahçelerine İlişkin Ulusal Hukuki Düzenlemeler

Mevzuat Türü	Mevzuat İsmi	Yürürlüğe Giriş (Resmi Gazete)	İçerik ve Madde No
Kanun	MEB 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu	12/01/1961 10705 sayılı R. G.	“Uygulama bahçesi” Madde 64-68
Kanun	2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu	18/10/1983 18195 sayılı R. G.	“Çocuk trafik eğitim parkları” m. 124
Yönetmelik	Karayolları Trafik Yönetmeliği	16.06.1985 tarih 18786 mükerrer sayısında	“Çocuk trafik eğitim parkları” m.194
Uluslararası Sözleşme	Çocuk Hakları Sözleşmesi (Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Kurulunca 20 Kasım 1959 onaylandı, 14 Eylül 1990 da Türkiye imzaladı)	27/01/1995 22184 sayılı R. G.	“Oyun-eğlence hakkı”
Yönetmelik	MEB Çocuk Trafik Eğitim Parkları Yönetmeliği	24.10.1998 23503 sayılı R. G.	“Seyyar çocuk trafik eğitim parkı m.20
Yönetmelik	İmar Planı Yapılması ve Değişikliklerine Ait Esaslara Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılması Hakkında Yönetmelik	02/09/1999 23804 sayılı R. G.	İlköğretim okullarının alan büyüklükleri

TSE Standardı	TS 9518 numaralı “İlköğretim Okulları-Fiziki Yerleşim-Genel Kurallar” adlı standardında	-	Okul bahçesi standartları
Kanun	5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun	07/07/2005 25868 sayılı R. G.	Engellilerin alanlara erişimi Geçici madde 2
Kanun	6331 numaralı “İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu”	30/06/2012 28339 sayılı R. G.	İş yeri sağlığı ve güvenliği önlemleri
Yönetmelik	Planlı Alanlar Tıp İmar Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik	01.06.2013 208664 sayılı R. G	Engelliler için uygulanacak standartlar
Kalkınma Planı	10. Kalkınma Planı (Bakanlar Kurulu’nun 10/06/2013 tarihli ve 2013/4908 sayılı kararıyla kabul edildi)	13/06/2013	Okullardaki spor ve kültür faaliyetlerinin iyileştirilmesi
Yönetmelik	İş Yeri Bina ve Eklentilerinde Alınacak Sağlık ve Güvenlik Önlemlerine İlişkin Yönetmelik	17/07/2013 28710 sayılı R. G	Binalarda sağlık ve güvenlik önlemleri
Genelge	“Engellilere ait düzenlemeler” konulu genelge (68520429 -2831 sayılı) (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Yapı İşleri Genel Müdürlüğü)	-	Engellilerin alanlara erişimi için olan standartlar
Yönetmelik	MEB Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği	07.09.2013 28758 sayılı R. G.	Spor salonları-oyun alanları m.95
Yönetmelik	MEB Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği	26.07.2014 29072 Sayılı R G	Oyun yeri-uygulama bahçesi m.90
Genelge	İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu’nun Uygulanmasına Yönelik Genelge (48680469/10.06/3450084 sayılı) (MEB Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğü)	-	İSG birimleri
Yönerge	MEB Özel Öğretim Kurumları Standartlar Yönergesi (Sayı:8163923)	-	Oyun bahçesi-oyun alanları m. 4/15-19
Genelge	Okullarda Güvenlik Önlemlerinin Alınması Genelgesi(MEB Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 24301423-918.99-E.8310247 sayı)	-	Okul bina, çevre ve bahçesindeki risklerin kaldırılması

Not: Tablo araştırmacı tarafından hazırlanmıştır.

Tablo 2’de Türkiye’deki okul bahçeleri ve düzenlemelerine ilişkin mevzuat yer almaktadır. Tabloda yer alan mevzuatlarda “uygulama bahçesi, çocuk trafik eğitim parkları, oyun hakkı, seyyar çocuk trafik eğitim parkları, ilköğretim okullarının alan büyüklükleri, okul bahçesi standartları, engellilere yönelik düzenlemeler, iş yeri sağlığı ve güvenliği” gibi ifadeleri içeren düzenlemeler mevcuttur. Tablo 2’den görülebildiği üzere okul bahçelerinde bulunması gereken standartlar tek bir mevzuatta, belgede mevcut değildir, farklı düzenlemelerde okul bahçelerinde bulunması ya da bulunmaması gereken özellikler ilişkin ifadeler yer almaktadır. Eğitim sisteminin önemli bir parçası olan okul bahçelerinin kapsamlı bir mevzuatının olmaması dikkat çekicidir.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu araştırmanın amacı, ilköğretim okul bahçelerinin mevzuata uygunluğunun okul yöneticilerinin görüşlerine göre belirlenmesidir. Bir öğrencinin okul bahçesinde geçirdiği azami süre hesaplandığında

ortalama olarak bir ilkokul öğrencisi bir günde okul bahçesini derse başlamadan önce 10-15 dakika ve teneffüs sürecine denk gelen elli dakika olmak üzere yaklaşık bir saatini okul bahçesinde geçirmektedir. Bu süreler, dört yıl üzerinden hesaplandığında bir öğrenci bir yılın yedi buçuk gününü, dört yılının ise 30 gününü (%8) okul bahçesinde geçirdiği ifade edilebilir. Bu yüzden, okul bahçelerinin mevzuata uygunluğu ve kullanımına ilişkin öğretmen görüşleri araştırılmaya değer bir konu olarak görülebilir. Çocukların bahçede geçirmiş oldukları bu süreler eğitim ve gelişim için bir fırsata dönüştürülerek okul bahçelerinin etkin ve verimli zamanların geçirilebileceği alanlar olarak düzenlenmesi gerekmektedir.

Alanyazın taramasında okul bahçelerinin mevzuata uygunluğunu ve öğretmen görüşlerini değerlendiren bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışmanın eğitim yönetimi alanında okul bahçelerinin mevzuata uygunluğunu (İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu ve TS 9518 numaralı “İlköğretim Okulları-Fiziki Yerleşim-Genel Kurallar” standardı) ve okul bahçelerinin kullanımını öğretmen görüşlerine göre irdeleyen ilk çalışması olacağı düşünülmektedir. Bu nedenlerle araştırmanın bu boşluğu dolduracağı ve eğitim yönetimi alanına özgün bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Buradan hareketle, bu araştırmanın problemi ‘İlkokul bahçelerinin mevzuata uygunluğu ve eğitim paydaşlarının okul bahçesinin kullanımına ilişkin görüşleri nelerdir?’ sorusuna cevap aramaktır. Araştırmanın problemi doğrultusunda aşağıdaki alt problemlere yanıt aranmıştır

1. Okul yöneticilerinin görüşlerine göre; okul bahçelerinin kullanım alanları 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu’na uygun olarak düzenlenmiş midir?

2. Okul yöneticilerinin görüşlerine göre; okul bahçelerinin kullanım alanları “İlköğretim Okullarının Fiziki Yeterlilik Standartları (TS 9518)”na uygun olarak düzenlenmiş midir?

2.1 Okul bahçesi TSE Standartlarına uygun mudur?

2.2 Okul arsası-binası-sahası TSE Standartlarına uygun mudur?

2.3 Okul otoparkı TSE Standartlarına uygun mudur?

2.4 Okul bahçesinde engelli bireyler için yapılan düzenlemeler TSE Standartlarına uygun mudur?

2.5 Her okul bahçesinde gözlenmeme ihtimali bulunan durumlar TSE Standartlarına uygun mudur?

YÖNTEM

İlkokul bahçelerinin mevzuata uygunluğunun incelendiği bu çalışmada betimsel tarama modeli kullanılmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2016-2017 eğitim- öğretim yılındaki Ankara ili sınırları içindeki en fazla nüfusa sahip olan Çankaya ilçesinin kamu ilkokullarının okul yöneticileri oluşturmuştur. Ankara ili Çankaya bulunan 73 ilkokul yöneticisinin tamamı ile iletişim kurulmuş ve gönüllü 59 okul yöneticisinin görüşüne başvurulmuştur. İki okul yöneticisi araştırmaya katılmayı kabul etmemiştir. Dört okulun yöneticisi ise, anketi internet üzerinden yanıtlamıştır. Anketi yanıtlayan okul yöneticilerinin çoğunun okul müdür yardımcısı (f=32 ve %54,2) ve cinsiyet oranının ağırlıklı olarak erkek (f=33 ve %55,9), okul yöneticilerinin yaşlarının da 47 ve üstü olduğu (f=30 ve %50,8), çok az okul yöneticisinin lisansüstü eğitim aldığı (f=20 ve %33,9) görülmektedir. Cinsiyet oranına bakıldığında kadınların yönetici kadrolarında daha az bulunduğu belirtilebilir ve okul yöneticilerinin lisans sonrasında eğitimlerine devam etmedikleri eklenebilir. Okul yöneticilerinin kıdem yılı en çok 1-5 yıl (f=18 ve %30,6) olsa da diğer kıdem yılı aralıklarının da frekansları birbirine yakındır: 16-20 yıl (f=13 ve %22,1), 11-15 yıl (f=12 ve %20,4). Bu verilerden okul yöneticilerinin kıdem yıllarının fazla olduğu belirtilebilir. Ayrıca okul yöneticilerinin “o okulda görev süreleri” incelendiğinde en çok 1-5 yıl (f=49 ve %83,1) o okulda çalışan okul yöneticilerinin olduğu belirtilebilir, bunun sebepleri arasında son uygulamalarda okul yöneticilerinin belirli yıl aralıkları ile rotasyona tabi olması düşünülebilir.

Veri Toplama Süreci

Okul bahçelerinin mevzuata uygunluğuna ilişkin paydaş görüşlerini almak, araştırmanın alt problemlerindeki sorulara cevap bulmak amacıyla okul yöneticileri için bir anket formu hazırlanmıştır. Anket hazırlama süreci Eylül-Aralık aylarını kapsayarak üç ay sürmüştür. Hazırlanan anket formlarının okullarda uygulanabilmesi amacıyla önce Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonu’ndan 22/01/2018 tarihli 433-328 sayılı yazısıyla sonra da Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğü’nün (MEM) 07/03/2018 tarihli 51944218/702 sayılı yazısıyla izin alınmıştır. Anketler aracılığıyla veri toplama süreci Mart 2018- Haziran 2018 tarihleri arasında üç ay sürmüştür.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak, bu çalışma kapsamında geliştirilen anket formu kullanılmıştır. Bazı okul yöneticilerine önce telefonla ulaşılarak, e-posta yoluyla anket formu ulaştırılmış ve okul yöneticisinin yanıtı internet üzerinden alınarak kaydedilmiştir.

“Okul Yöneticilerinin İlkokul Bahçelerinin Mevzuata Uygunluğuna İlişkin Görüşleri Anketi” Formunun Geliştirilmesi. İlkokul yöneticilerinin yanıtladığı ankette 19/08/2014 tarihinde MEB Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğü’nün yayınladığı “İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu’nun (6331 sayılı) Uygulanmasına Yönelik Genelge” ile Türk Standartları Enstitüsü’nün 14.04.2000 tarihli, TS 9518 numaralı “İlköğretim Okulları-Fiziki Yerleşim-Genel Kurallar” adlı standardında (TS 9518)

yer alan maddelere dayalı ifadeler yer almaktadır. Anket formunda üç bölüm yer almaktadır: kişisel bilgiler (on değişken) , okul bahçelerinin İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'na uygunluğu (35 madde) , okul bahçelerinin Türk Standartları Enstitüsü Standartları'na uygunluğu (31 madde).

Okul yöneticileri için oluşturulan anketin birinci bölümünün başlığı “Kişisel Bilgiler”dir. Okul yöneticilerinin kişisel bilgilerini ankette ifade edebilecekleri maddeler yer almıştır. Bu bölümde “Çalışılan ilçe, göreviniz, cinsiyet, kıdem yılı, okulunuzdaki öğrenci sayısı, okulunuzdaki öğretmen sayısı” maddeleri yer almıştır. Okul yöneticileri için oluşturulan anketin ikinci bölümünün başlığı “Okul Bahçelerinin İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'na Uygunluğu” dur. Bu bölümün maddelerini oluşturmak için MEB Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğü İşyeri Sağlık ve Güvenlik Birimi'nin (İSGB) Mart 2016' da yayınladığı “ Okul / Kurum Yöneticileri İçin İş Sağlığı ve Güvenliği Uygulama Klavuzu” nun 40-41. sayfalarında yer alan “ Ankara MEM Ek Bina ve Eklentilerinde İş Sağlığı ve Güvenliği Kurum Bahçesi Kontrol Listesi” nde yer alan maddelerden yararlanılmıştır. Kılavuzda yer alan maddeler soru şeklindedir, anket geliştirilirken bu maddeler anket ifadeleri haline getirilmiştir ve bazı maddelerde düzenlemeler yapılmıştır. Ayrıca kılavuzda yer alan kontrol listesinde maddelerde ekleme veya çıkarma yapılabileceği de belirtilmiştir.

Okul yöneticileri için oluşturulan anketin üçüncü bölümünün başlığı “Okul Bahçelerinin Türk Standartları Enstitüsü'nün Standartlarına Uygunluğu” dur. Anketin geliştirilmesinde, Türk Standartları Enstitüsü'nün (TSE) “TS 9518 İlköğretim Okulları-Fiziki Yerleşim-Genel Kurallar” isimli standardından yararlanılmıştır. Bu standart toplam 73 maddeden oluşmaktadır. Standartta yer alan ve okul bahçelerini ilgilendiren maddeler seçilmiştir. Okul bahçelerini ilgilendiren maddeler “Genel Yerleşime Ait Kurallar”, “Yardımcı Hizmet Birimlerine Ait Kurallar”, “Destek Hizmet Birimlerine Ait Kurallar” olmak üzere standardın üç bölümünde yer almıştır.

Maddeler düzenlendikten sonra yapılan incelemelerde bazı maddeler atıf yapılan standartların yürürlükte olmaması ve bazı maddelerin çoğu okulda gözlemlenmemesi olasılığı yüksek olması sebebiyle maddeler havuzundan çıkarılmıştır. “Okulumuzda içme suyu tesisatı TS 828'e uygundur” , “Okulumuzda kullanma suyu tesisatı TS 266'ya uygundur” maddeleri atıf yapılan standartların artık yürürlükte olmaması nedeniyle madde havuzundan çıkartılmıştır. “Okulumuzda teneffüshanede ve oyun bahçesinde musluklar vardır” , “Okulumuzun otoparkı en az 250 m²'dir” , “Okulumuzun otoparkı en az 500 m²'dir” , “Bedensel engelli öğrencilerin kullandığı veya faydalandığı bahçe ve bahçe yolları TS 9111'e uygundur” , “Okulumuzun otoparkı dershanelerden yeterince uzak mesafededir.” , “Okulumuzda TS 12257'ye uygun servis şoförleri için bekleme odası vardır” , “Okulumuzda servis araçları park yeri TS 12257'ye uygundur” , “Okulumuzda öğrenci servis hizmetleri kullanılmaktadır” , “Bedensel engelli öğrencilerin kullandığı veya faydalandığı merdivenler TS 9111'e uygundur” maddeleri de sonraki süreçlerde maddeler havuzundan çıkartılan maddeler arasındadır. TS 12257, TS

9111' e atıflar yapıldığı için bu standartlar incelenerek; bu standartlarda yer alan maddeler okul yöneticileri için olan anket formuna eklenmiştir.

Uzman Görüşü. Okul yöneticileri için hazırlanan anketlerde yer alacak maddelere karar verildikten sonra, anketlere uzman görüşü öncesi son halleri verilmiştir ve hazırlanan anketler on uzmanın görüşüne sunulmuş, sekiz uzman anketlerin geliştirilmesi için geri dönüş yapmıştır. Uzman görüşleri için hem elektronik posta hem de basılı kopya yöntemi kullanılmıştır. Uzmanlardan yedisi Eğitim Yönetimi Bilim Dalı'nda, biri Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme Bilim Dalı'nda uzmandır.

Uzman görüşleri sonrasında düzenlenen anket formları ön uygulama için hazır hale getirilmiştir ve 10 okul yöneticisi ile ön uygulama çalışması yapılmıştır. Ön uygulama sonrasında okul yöneticilerinin düşünceleri de dikkate alınarak anket formlarında son düzeltmeler yapılarak anketler çalışma grubu için çoğaltılmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırma sürecinde elde edilen nicel veriler “Excel ve SPSS (Statistical Package Program for Social Sciences [Sosyal Bilimleri İçin İstatistik Paket Programı])” programları ile bilgisayar ortamına aktarılarak değerlendirilmiştir. Anketlerde toplanan verilerin çoğu süreksiz değişken olduğu için verilerin çözümlenmesinde yüzde, frekans, aritmetik ortalama gibi teknikleri içeren betimsel istatistiklerden yararlanılmıştır. Açık uçlu soru tiplerinden gelen cevaplar ise betimsel analiz tekniğine uygun olarak sistematik olarak analiz edilerek ilgili bölümlere eklenmiştir.

Araştırmanın İç ve Dış Geçerliliği

Araştırmada iç geçerliliği sağlamak için veri toplama araçları geliştirilirken yedisi Eğitim Yönetimi Bilim Dalı'nda, biri de Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme Bilim Dalı'nda uzmanının görüşü alınmıştır, görüşlere göre eksik veya hatalı bölümler tekrar düzeltilerek veri toplama araçlarının son halleri elde edilmiştir. Araştırma öncesinde her bir veri toplama aracı için 10 okul yöneticisi ile ön uygulama çalışması yapılmıştır ve sonrasında yine düzeltmelerle veri toplama araçlarının en son halleri elde edilmiştir. Ayrıca örneklem grubunda yer alan okullar ve öğretmenler rastgele seçilmiştir. Dış geçerliliği sağlamak için örneklem grubunda yer alan öğretmenlerin rastgele seçilmesine özen gösterilmiş ve okul yöneticileri için olan örneklem grubunda tam sayım yöntemiyle tüm evrene ulaşılmaya çalışılmıştır. Evreninin %80,8'ine (f=59) ulaşılmıştır.

BULGULAR VE YORUMLAR

Okul Yöneticilerinin Görüşlerine Göre İlkokul Bahçelerinin Mevzuata Uygunluğuna İlişkin Bulgular

Okul yöneticilerinin anketlerde vermiş oldukları cevaplardan yola çıkılarak elde edilen okulların toplam öğrenci sayıları, öğretmen sayıları, kurum toplam alanı (bina+bahçe) , kurum açık alanı

(bahçe) , öğrenci başına düşen kurum açık alanı (Bahçe Alanı=Kurum Açık Alan/ öğrenci sayısı) , okul bahçesinin kurumun toplam alanına oranı tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2 Okullara Ait Öğretmen, Öğrenci ve Bahçe Bilgileri

Okul Kodu	Toplam Öğrenci Sayısı	Toplam Öğretmen Sayısı	Kurum Toplam Alan (m ²)	Kurum Açık Alan (Bahçe Alanı) (m ²)	Öğrenci Başına Düşen Kurum Açık Alanı (Bahçe Alanı)	Okul Bahçesinin Kurumun Toplam Alanına Oranı (%)
1	485	25	8652	4353	8	50
2	490	28	2439	1400	2	2
3	421	25	5300	3600	8	68
4	460	34	9298	3775	8	41
5	510	30	7200	3200	6	44
6	900	50	6770	5500	6	81
7	650	50	7073	3623	5	51
8	348	24	8943	3456	9	39
9	1046	58	7612	4369	4	57
10	230	22	4836	3154	13	65
11	350	26	4675	720	2	15
12	710	30	2625	900	1	34
13	250	16	8075	7069	28	88
14	70	8	4260	3810	54	89
15	140	13	2300	1500	10	65
16	239	16	5717	511	2	9
17	360	24	5160	4360	12	84
18	324	18	7000	800	2	11
19	457	26	13000	8000	17	62
20	486	39	10200	9330	19	91
21	211	18	10207	8662	41	85
22	540	33	10335	3500	6	34
23	350	31	6030	5210	14	86
24	358	15	5280	1780	4	34
25	298	21	3744	3400	11	91
26	870	66	5677	3870	4	68
27	220	15	8800	4300	19	49
28	170	11	3586	2513	14	70
29	370	18	700	400	1	57
30	308	25	4555	1205	3	26
31	574	30	5200	4500	7	87
32	350	28	6300	600	1	10
33	717	72	6800	2400	3	35
34	330	18	4284	2860	8	67
35	608	30	12164	10000	16	82
36	426	22	5642	4834	11	86
37	380	44	10000	5000	13	50
38	400	30	3900	2754	6	71
39	548	34	5443	2558	4	47
40	600	32	6000	1000	1	17
41	300	24	5700	5200	17	91
42	220	15	1210	672	3	56
43	710	42	3600	2200	3	61

44	759	38	5614	3132	4	56
45	560	30	3700	1300	2	35
46	91	11	1045	645	7	62
47	750	46	6499	2900	3	45
48	202	13	3915	3200	15	82
49	365	25	3560	2285	6	64
50	202	16	2958	1200	5	41
51	85	14	2500	184	2	7
52	350	24	1788	1238	3	69
53	570	63	14000	8000	14	57
54	430	30	2000	1750	4	88
55	463	23	-	-	-	-
56	960	22	-	-	-	-
57	305	30	-	-	-	-
58	650	29	-	-	-	-
59	550	38	-	-	-	-
Toplam	26076	1688				

Tablo 2’de görüldüğü üzere verilen anket formunda beş okul yöneticisi kurumlarının toplam alanını ve kurum açık alanını yazmamıştır. Bu beş okul, okul bahçesi sıralamalarının dışında bırakılarak, hesaplamalara katılmamıştır. Ayrıca toplam öğretmen ve öğrenci sayıları okul sayısına bölünerek; araştırma yapılan okulların ortalama öğretmen ve öğrenci sayıları da elde edilmiştir. 59 okulda toplam 26076 öğrenci vardır ve ortalama her okulda 442 öğrenci bulunmaktadır. 59 okulda toplam 1688 öğretmen çalışmaktadır ve ortalama her okulda 29 öğretmen çalışmaktadır. Bu veriler Çankaya ilçesinde bulunan ilkokullarının öğrenci ve öğretmen mevcutlarının fazla olduğu bilgisini vermektedir. Bu yüzden halen çoğu okul sabah ve öğleden sonra olmak üzere ikili öğretim yapmaktadır. Ayrıca tablodan da görülebileceği üzere; 14 numaralı okulda öğrenci başına 54 m² bahçe alanı düşmüştür; bu alanın fazla olmasının sebebi okulun göç veren bir bölgede olmasından dolayı öğrenci mevcudunun çok düşük olmasıdır.

Öğrenci başına en az oranda okul bahçesi düşen okullar da 29-12-40-32 numaralı okullardır; bu okullarda öğrenci başına 1 m² bahçe alanı düşmektedir. Bitiktaş (2015) Isparta’nın Eğirdir ilçesindeki ilkokul ve ortaokullarda yapmış olduğu araştırmasında, öğrenci başına düşen okul bahçesi alanını en fazla 27,22 m², en az ise 1,09 m² olarak hesaplamıştır. Özaktan (2014) ise Ankara’nın merkez dokuz ilçesinde kamu ilkokullarında yapmış olduğu araştırmasında ilkokul öğretmenlerinin kendi okul bahçelerinin yeterli büyüklükte olup olmadığı konusundaki sorulara öğretmenlerin kesin cevaplar veremediklerini belirtmiştir çünkü fikrini belirtmekte kararsız kalan öğretmenlerin sayısı oldukça fazladır. Öğretmenler %26 oranla (f=94) kesinlikle katılıyorum, %20,4 (f=74) oranla kararsızım, %20,2 oranla kesinlikle katılmıyorum şeklinde okul bahçelerinin genişliğinin yeterliliği konusunda fikirlerini belirtmişlerdir. Ayrıca araştırmacı birçok ülkede öğrenci başına ayrılan standart alanın 25 m² olduğunu ve o ülkelerde de bu standarda uyulduğunu belirtmiştir (Özaktan, 2014, s. 80). Özdemir (2011) Bartın il merkezindeki kamu ve özel ilkokullarda yapmış olduğu çalışmasında okullarda

öğrenci başına düşen bahçe alanının en fazla 21,82 m² olarak ve diğer okullarda da 15 m² altında bahçe alanı düştüğü, en az ise öğrenci başına 2,78 m² düştüğü sonucuna ulaşmıştır. Algan (2008) ise Adana il merkezindeki kamu ilköğretim okullarında yapmış olduğu çalışmasında, ilköğretim okullarında öğrenci başına düşen açık alan miktarının en az 3,46 m², en fazla ise 18,29 m² olduğunu saptamıştır. Ülkemizde ise kamu okullarında öğrenci başına düşmesi gereken bahçe alanı ile ilgili açık bir düzenlemeye yapılan taramada rastlanmamıştır. Diğer yandan, Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliği'nde bahçe alanının öğrenci başına 1,5-2 m² alan olarak standartlaştırıldığı görülmüştür. Çankaya ilçesi sınırları içindeki ilkokullarda bahçe alanına yeterli önemin gösterilmediği açıkça verilerden görülebilmektedir.

Okul Bahçelerinin Kullanım Alanlarının İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'na Uygunluğuna İlişkin Bulgular. Bu başlık altında “Okul bahçelerinin kullanım alanları İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu’ na uygun olarak düzenlenmiş midir?” olarak belirlenen birinci alt problemin ve ona ait alt boyutların bulguları, değerlendirmeleri yer almaktadır.

Okul bahçesinin ortamı için gerekli önlemler. “Okul bahçelerinin kullanım alanlarının İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu’na uygunluğu” olarak belirlenen birinci alt problemin “Okul bahçesinin ortamı için gerekli önlemler” boyutuna ait bulgular ve bulgulara ait değerlendirmeler tablo 3’de görülmektedir.

Tablo 3 Okul Bahçesinin Ortamı ile İlgili Önlemler

Maddeler		f	%		f	%
1) Okulumuzun bahçesindeki çöpler zamanında toplanmaktadır.	Evet	59	100	Hayır	0	0
2) Okul bahçesi okul yöneticileri tarafından gözlemlenebilir durumdadır.	Evet	57	96,6	Hayır	2	3,4
3) Okulumuzun bahçesinde inşaat işleri olduğunda gerekli önlemler alınmaktadır.	Evet	55	93,2	Hayır	4	6,8
4) Okulumuzun bahçe ihata duvarı ve ekleri yıkılma, yırtma, kesme gibi riskleri taşımamaktadır.	Evet	54	91,5	Hayır	5	8,5
5) Okulumuzun bahçesinde ağaç döküntülerinin veya diğer kuruyabilen organik atıkların alev alabileceği ortam yoktur.	Evet	52	88,1	Hayır	7	11,9
6) Okulumuzun bahçesinde açık oyun alanlarında çarpmalara ve yaralanmalara maruz kalınmaması için önlemler alınmaktadır.	Evet	51	86,4	Hayır	8	13,6
7) Okulumuzun bahçe aydınlatması yeterlidir.	Evet	51	86,4	Hayır	8	13,6
8) Okulumuzun bahçesi öğrencilerin görülmesini engelleyecek kör noktalardan arındırılmıştır.	Evet	50	84,7	Hayır	9	15,3
9) Okulumuzun bahçesinde yeşil alanlar böcek, haşere gibi olumsuzluklar için düzenli olarak ilaçlanmaktadır.	Evet	49	83,1	Hayır	10	16,9
10) Okulumuzun bahçesinde pencere altlarında yukarıdan kontrolsüz olarak düşebilecek cisimler için önlemler alınmaktadır.	Evet	43	72,9	Hayır	16	27,1
11) Okulumuzun bahçesi farklı etkinliklerin birbirlerini etkilemeden gerçekleştirilmesi amacıyla yönelik olarak düzenlenmiştir.	Evet	42	71,2	Hayır	17	28,8
12) Okulumuzun bahçesi düzdür, kademeli bölümler ve seviye farklılıkları yoktur.	Evet	40	67,8	Hayır	19	32,2
13) Okulumuzun bahçesinde yeşil alanlar dışındaki zemin kauçuk malzeme ile kaplıdır.	Evet	0	0	Hayır	59	100

Not: n=59

Tablo 3'e göre; okul bahçesinin ortamı için alınan önlemler içinde %100 oran ve 59 frekansla *“Okulumuzun bahçesindeki çöpler zamanında toplanmaktadır”* maddesi en fazla alınan önlemdir. Bahçenin ortamı için en çok alınan diğer üç önlemi Çankaya ilçesindeki okulların %90'ından fazlasında görmek mümkündür. Okullarda çöplerin zamanında toplatılması haricinde en fazla alınan diğer önlemler sırasıyla; *“Okul bahçesi okul yöneticileri tarafından gözlemlenebilir durumdadır”* (f=57 ve %96,6), *“Okulumuzun bahçesinde inşaat işleri olduğunda gerekli önlemler alınmaktadır”* (f=55 ve %93,2) , *“Okulumuzun bahçe ihata duvarı ve ekleri yıkılma, yırtma, kesme gibi riskleri taşımamaktadır”* (f=54,%91,5) maddeleridir. Bu bulgulardan yola çıkılarak, okul bahçelerinde en çok temizliğe önem verildiği belirtilebilir.

Okul yöneticileri bahçe içinde öğrencilerin ve öğretmenlerin güvenliği ve okulun düzeni için okul bahçesini kontrol altında tutmaya çalışmaktadırlar, bahçeyi gerek kendileri gerekse kameralarla gözleyebildikleri, ayrıca okul bahçelerinde bahçenin büyüklüğüne göre nöbetçi öğretmenlerle de bahçe gözlemlenebildiği tahmin edilmektedir. Bahçenin ortamı için alınan diğer önlemler de %60 oranında ve fazlasıyla görülebilmektedir; bu yüzden bu okullarda 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'na uyulduğu kabul edilebilir.

Yine tablo 16'da görüldüğü üzere; okul bahçesi ortamı için alınan en düşük frekansa sahip önlem de *“Okulumuzun bahçesinde yeşil alanlar dışındaki zemin kauçuk malzeme ile kaplıdır”* ifadesidir (f=0 ve %0). Okul bahçesinin ortamı için alınabilecek diğer önlemler okulların %60'ından fazlasında alınmaktadır. Buna göre, okul bahçelerinde yeşil alanlarının dışındaki zeminin kauçuk malzeme ile kaplı olmayışının sebepleri arasında bu malzemelerin pahalı olması veya kauçuk malzemenin olumsuz yönlerinden kaynaklanıyor olabileceği düşünülebilir. Aslında okul bahçelerinde görülen düşme, yaralanma vb. sorunlarında yumuşak zeminin önemi açıktır. Bahçenin ortamı için kauçuk malzemenin kullanılmayışından dolayı araştırma okullarının hiçbiri 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'na uymamaktadır.

Tablo 16'da görülen ve diğer bir önlem olan *“Okulumuzun bahçesi farklı etkinliklerin birbirlerini etkilemeden gerçekleştirilmesi amacıyla yönelik olarak düzenlenmiştir”* maddesi 42 okulda önlem olarak alınmaktadır (f=42 ve %71,2). Bahçeler yapılan etkinliklerin birbirini etkilemeyecek şekilde düzenlenmediği için okulların bahçelerinden eğitim-öğretim dönemlerinde etkin bir şekilde yararlanılmamaktadır çünkü yapılan etkinliklerin birbirine engel olması veya etkinliği tam olarak gerçekleştirilememesi gibi sorunların görülme oranı daha fazladır.

Okul bahçesinin ortamına ilişkin araştırmacının gözlemleri ve öğretmen anketinden ulaşılan bulgular tablo 4'de yer almaktadır.

Tablo 4 Okul Bahçesinin Ortamına İlişkin Araştırmacının Gözlemleri ve Öğretmen Anketinden Ulaşılan Bulgular

Maddeler		n		f	%		f	%
1) Okulumuzun bahçesinde ayrılmış alanlar vardır. (Örneğin; oyun alanı, doğal yaşam alanı vb.)	Öğretmen Anketleri	352	Evet	148	42	Hayır	204	58
	Araştırmacı Gözlemi	52	Evet	15	28,8	Hayır	37	71,2
2) Çöp Kutusu	Öğretmen Anketleri	352	Var	329	93,5	Yok	23	6,5
	Araştırmacı Gözlemi	52	Var	52	100	Yok	0	0
3) Yumuşak Zeminli Alan	Öğretmen Anketleri	352	Var	33	9,4	Yok	319	90,6
	Araştırmacı Gözlemi	52	Var	4	7,7	Yok	48	92,3

Tablo 4'e göre; ilkökul öğretmenlerinin doldurduğu anket formunun "okul bahçesi ekipmanları" bölümünde yer alan "çöp kutusu" maddesinin bahçede var olduğunu belirterek "Evet" cevabı veren öğretmenlerin sayısı oldukça fazladır (f=329 ve %93,5). Ayrıca araştırmacı tarafından birebir ziyaret edilen 52 okulun bahçesinde bazı gözlemler yapılmıştır. Bu gözlemler sırasında da her okulda çöp kutusunun var olduğu görülmüştür (f=52 ve %100). Elde edilen bu bulgular okul yöneticilerinin vermiş olduğu anket bulguları ile de örtüşmektedir. Tüm bu bulguların birbirlerini destekler nitelikte olduğu ifade edilebilir.

Kauçuk malzeme ile ilgili elde edilen diğer bulgular da, öğretmen anketlerinden ve araştırmacının kendi gözlemlerinden elde ettiği bulgulardır. Bu bulguları tablo 17'den görmek mümkündür. Okullarında "yumuşak zemin" in bulunduğunu belirten öğretmen oranı oldukça düşüktür (f=33 ve %9,4) . Araştırmacının birebir ziyaret ettiği 52 okulun sadece 4'ünde (%7,7) yumuşak zeminli alan vardır. Ayrıca ziyaret edilen okulların hiçbirinde yeşil alan dışındaki zemin kauçuk malzeme ile kaplanmamıştır. Kauçuk malzemeli alan genellikle oyun aletlerinin bulunduğu alanlardır. Kauçuk malzemenin yeşil alanlar dışında her yerde kullanılması yönünden okulların hiçbiri 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'na uymamaktadır.

"Okulumuzun bahçesi farklı etkinliklerin birbirlerini etkilemeden gerçekleştirilmesi amacıyla yönelik olarak düzenlenmiştir" maddesini destekleyen veriler tablo 17'den görülebilmektedir. İlkokul öğretmenlerinin doldurduğu anket formunda yer alan "Okulumuzun bahçesinde ayrılmış alanlar vardır (Örneğin; oyun alanı, doğal yaşam alanı vb.) " maddesine 352 öğretmen arasında "Hayır" cevabı verenlerin sayısı "Evet" cevabından daha fazladır (f=204 ve %58). Bu maddeye "Evet" cevabı verenlerin sayısı 148'dir (f=148 ve %42). Veriler doğrultusunda öğretmen görüşlerine göre; okul bahçelerinde ayrılmış alanların bulunmadığı belirtilebilir. Ayrıca araştırmacı tarafından birebir ziyaret edilen 52 okulda yapılan gözlem sonucunda bahsedilen madde 52 okulun 37'sinde görülemediği

(f=37 ve71,2). 6331 sayılı kanununun bu maddesine okullarda %71,2 oranında uyulduğu belirlenmiştir. Gerek öğretmen anketlerinden elde edilen bulgular gerekse araştırmacının gözlem sonucu elde ettiği bulgular okul yöneticilerinin anketlerinden elde edilen bulguya örtüşmektedir. Okul bahçelerinin farklı amaçlara uygun olarak düzenlenmediği, ayrılmış alanların var olmadığı, etkinliklerin birbirini etkilemeden gerçekleşmesine yönelik düzenlemelerin yapılmadığı belirlenmiştir.

Okul bahçesinin donanımı için gerekli önlemler. “Okul bahçelerinin kullanım alanlarının İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu’na uygunluğu” olarak belirlenen birinci alt problemin “Okul bahçesinin donanımı için gerekli önlemler” boyutuna ait bulgular ve bulgulara ait değerlendirmeler tablo 5’de görülmektedir.

Tablo 5 Okul Bahçesinin Donanımı ile İlgili Önlemler

Maddeler		f	%		f	%
14) Okulumuzun bahçe kapısı büyüklüğü öğrencilerin tahliyesi için yeterlidir.	Evet	59	100	Hayır	0	0
15) Okulumuzun bahçe kapısı devrilmelere karşı güvenlidir.	Evet	58	98,3	Hayır	1	1,7
16) Okulumuzun bahçesinde bulunan kale direği ve basketbol potası gibi donanımların çürümesine ve devrilmesine karşın önlemler alınmaktadır.	Evet	57	96,6	Hayır	2	3,4
17) Okulumuzun bahçesinde sivri uçlu veya kesici, delici materyaller yoktur.	Evet	54	91,5	Hayır	5	8,5
18) Okulumuzun bahçesinde acil durumlar için ikinci bir kapı vardır.	Evet	47	79,7	Hayır	12	20,3
19) Okulumuzun bahçesine uyarı gerektiren durumlar için levha ve işaretler konulmuştur.	Evet	43	72,9	Hayır	16	27,1
20) Okulumuzun bahçesinde paratöner(yıldırımsavar) bulunmaktadır.	Evet	22	37,3	Hayır	37	62,7

Tablo 5’den görüldüğü üzere; okul bahçesinin donanımı için alınan önlemlerin en başında “Okulumuzun bahçe kapısı büyüklüğü öğrencilerin tahliyesi için yeterlidir” gelmektedir (f=59 ve %100). Daha sonra birbirlerine yakın frekanslara sahip ve okulların %90’ından fazlasında alınan önlemler gelmektedir: “Okulumuzun bahçe kapısı devrilmelere karşı güvenlidir” (f=58 ve %98,3) , “Okulumuzun bahçesinde bulunan kale direği ve basketbol potası gibi donanımların çürümesine ve devrilmesine karşın önlemler alınmaktadır” (f=57 ve %96,6), “Okulumuzun bahçesinde sivri uçlu veya kesici, delici materyaller yoktur” (f=54 ve %91,5). Bulgulardan yola çıkılarak okulların bahçe kapılarının yeterli büyüklükte yapıldığına ve bu kapıların devrilmelerinin engellenmesi için gerekli önlemlerin alındığına ve okul bahçesinde bulunan kale direği, basketbol potası gibi donanımların zarar görerek tehlikeli olmasının önüne geçilmeye çalışıldığı yorumu yapılabilir. Ayrıca okul bahçelerinde kişilere zarar verebilecek sivri uçlu, kesici veya delici materyallerin bulundurulmaması da dikkat edilen diğer noktalar arasındadır. Elde edilen bulgulardan da anlaşılacağı üzere okul bahçesinin donanımı için okulların %70’inden fazlasında bu maddeler için 6331 sayılı kanuna uyulduğu belirtilebilir.Okulda önlem olarak alınan “Okulumuzun bahçesinde paratöner

(yıldırımsavar) bulunmaktadır” maddesi göze çarpan maddeler arasında yer alabilir (f=22 ve %37,3). Ankara gibi çeşitli hava olaylarının ve yoğun yağışın görüldüğü bir şehirde yıldırımsavarın her okulda bulunmayışı ilginçtir. Bu önlemin her okulda görülmeysi sebebi olarak okulların maddi imkanlarının bu donanımı temin edecek yeterlilikte olmayışı veya okullarda bu konuya gerekli önemin verilmeyışı gösterilebilir. Araştırmanın gerçekleştirildiği okullarda bu maddeye %37,3 oranıyla 6331 sayılı kanuna uyulduğu belirtilebilir. Özaktan’ın (2014) Ankara’nın merkez dokuz ilçesinde kamu ilkokullarında yapmış olduğu araştırmasında ise; ilkokul öğretmenlerinin çoğunun bahçe kapısı genişliğinin öğrencilerin giriş-çıkışı rahatça sağlayacak şekilde olduğu konusunda kararsız kaldıklarını belirtmiştir (f=102 ve %28,2) ve öğretmenlerin %17,1’inin (f=62) bahçe kapısı genişliği konusunda “kesinlikle katılıyorum” ifadesini seçtiklerini ifade etmiştir.

Okul Bahçesinin Giriş-Çıkış ve Araç Park Yeri Önlemleri. “Okul bahçelerinin kullanım alanlarının İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu’na uygunluğu” olarak belirlenen birinci alt problemin “Okul Bahçesinin Giriş-Çıkış ve Araç Park Yeri Önlemleri” boyutuna ait bulgular ve bulgulara ait değerlendirmeler tablo 6’da görülmektedir.

Tablo 6 Okul Bahçesinin Giriş-Çıkış ve Araç Park Yeri Önlemleri

Maddeler	f	%	f	%
21) Okulumuzun bahçesinde araç park yerleri ile öğrenci kullanım alanları arasında güvenli mesafe vardır.	Evet 55	93,2	Hayır 4	6,8
22) Okulumuzun bahçesi ve girişleri kaygan zeminli değildir.	Evet 52	88,1	Hayır 7	11,9
23) Okulumuzun bahçesinden çıkışlar doğrudan güvenli alanlara yapılır.	Evet 47	79,7	Hayır 12	20,3
24) Okulumuzun bahçesinde araç girişi ile öğrenci giriş- çıkışı farklı kapılardan güvenli bir şekilde işlemektedir.	Evet 41	69,5	Hayır 18	30,5
25) Okulumuzun bahçesinde veliler ile öğrenci giriş- çıkışı farklı kapılardan güvenli bir şekilde işlemektedir.	Evet 26	44,1	Hayır 33	55,9

Tablo 6’den görülebileceği üzere; okulların %60’ından fazlasında bahçenin giriş-çıkışı ve araç park yeri için önlemler alınmaktadır. En fazla alınan önlem “Okulumuzun bahçesinde araç park yerleri ile öğrenci kullanım alanları arasında güvenli mesafe vardır” maddesidir (f=55 ve %93,2). Diğer önlemler ile birlikte yorumlandığında, okul bahçesinde öğrenciler ve araçların farklı kapıları kullanarak, araç park yerlerinin öğrencilere güvenli mesafede inşa edilmesiyle öğrencilerin ve araçların birbirlerinden ayrı tutulmaya çalışıldığı, öğrencilerin bahçeden çıkışlarının güvenli alanlara yapıldığı sonucuna ulaşılabilir. Alınan önlemler sonucunda okulların %69’undan fazlasında 6331 sayılı kanuna uyulduğu belirtilebilir. “ Okulumuzun bahçesinde araç girişi ile öğrenci giriş- çıkışı farklı kapılardan güvenli bir şekilde işlemektedir” maddesini %69,5 (f=41) okul yöneticisi “evet” olarak yanıtlarken Özaktan’ın (2014) Ankara’nın merkez dokuz ilçesinde kamu ilkokullarında yapmış olduğu araştırmasında taşıt veya yaya giriş çıkışlarının güvenli olduğu konusunda ilkokul öğretmenlerinin %25,7’si (f=93) “kararsızım” , %25,1’i (f=91) “kesinlikle katılıyorum” , %13,3’ü

(f=48) “kesinlikle katılmıyorum” şeklinde düşüncelerini belirtmişlerdir. “Okulumuzun bahçesinde veliler ile öğrenci giriş- çıkışı farklı kapılardan güvenli bir şekilde işlemektedir” maddesi bahçenin giriş-çıkışı için alınan önlemlerde en az görülen önlemdir (f=26 ve %44,1) . Bu veriden anlaşılacağı üzere araç giriş-çıkışlarına verilen önem velilerle öğrenci giriş çıkışlarına verilmemektedir; oysa ki okullarda bu durum bazen ciddi sorunlara da sebep olabilmektedir. Bazı velilerin giriş çıkışlarda öğrencilere öncelik vermediği görülebilmektedir. Bu madde bazında da 6331 sayılı kanuna %44,1 oranda uyulduğu belirtilebilir.

Okul Bahçesinde Altyapı Tesisatı ile İlgili Önlemler. “Okul bahçelerinin kullanım alanlarının İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu’na uygunluğu” olarak belirlenen birinci alt problemin “Okul Bahçesinde Altyapı Tesisatı ile İlgili Önlemler” boyutuna ait bulgular ve bulgulara ait değerlendirmeler tablo 7’de görülmektedir.

Tablo 7 Okul Bahçesinde Altyapı Tesisatı ile İlgili Önlemler

Maddeler		F	%	f	%
26) Okulumuzun bahçesinde bulunan su tesisatı geçiş yerlerindeki muhafazalar güvenlidir.	Evet	59	100	Hayır	0 0
27) Okulumuzun bahçesinde bulunan telefon tesisatı geçiş yerlerindeki muhafazalar güvenlidir.	Evet	57	96,6	Hayır	2 3,4
28) Okulumuzun bahçesinde bulunan kanalizasyon tesisatı geçiş yerlerindeki muhafazalar güvenlidir.	Evet	57	96,6	Hayır	2 3,4

Tablo 7’den anlaşılacağı üzere; okul bahçelerinde altyapı tesisatı için alınan önlemler %96’dan fazladır, bu değer sonucunda okul bahçelerinde altyapı tesisatı için 6331 sayılı kanuna uyulduğu belirtilebilir. En fazla alınan önlem “Okulumuzun bahçesinde bulunan su tesisatı geçiş yerlerindeki muhafazalar güvenlidir” maddesidir (f=59 ve %100). Kanalizasyon ve telefon tesisatında alınan önlemlerde bu oranın yakalanmamış olması ilginçtir; bu maddeler için alınabilecek önlemlerde sadece okulun etkin değil diğer kuruluşların da yardımının olması gerektiği için olduğu düşünülebilir. Alınan önlemler yorumlandığında, okul bahçesinde su, telefon, kanalizasyon altyapılarının bahçede sorun oluşturmaması için bu konulara önem verildiği belirtilebilir, altyapı tesisatındaki herhangi bir ihmal ciddi problemlere sebep olabilmektedir.

Bazı Okul Bahçeleri için Geçerli olan Önlem Maddeleri. “Okul bahçelerinin kullanım alanlarının İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu’na Uygunluğu” olarak belirlenen birinci alt problemin “Bazı Okul Bahçeleri için Geçerli olan Önlem Maddeleri” boyutuna ait bulgular ve bulgulara ait değerlendirmeler tablo 8’de görülmektedir

Tablo 8 Bazı Okul Bahçeleri için Geçerli olan Önlem Maddeleri

Maddeler	f	%	f	%	f	%			
29) Okulumuzun bahçesindeki havuz için gerekli önlemler alınmıştır.	Evet	0	0	Hayır	0	0	Uygun Değil	59	100
30) Okulumuzun bahçesinde bulunan kuyu tesisatı geçiş yerlerindeki muhafazalar güvenlidir.	Evet	21	35,6	Hayır	3	5,1	Uygun Değil	35	59,3
31) Okulumuzun bahçesinde otomatik hareket eden kapılarda sıkışmaları önleyici sensörlü durdurma sistemi mevcuttur.	Evet	28	47,5	Hayır	14	23,7	Uygun Değil	17	28,8
32) Okulumuzun bahçesinde rüzgarlı hava ortamlarında hareketlenebilecek cisimler sabitlenmiştir.	Evet	47	79,7	Hayır	1	1,7	Uygun Değil	11	18,6
33) Okulumuzun bahçesinde belirlenen noktaların dışında okula girilebilecek yerler için gerekli önlemler alınmaktadır.	Evet	45	76,3	Hayır	6	10,2	Uygun Değil	8	13,6
34) Okulumuzun bahçesinde özellikle kış aylarında donmuş sarkıtlar için önlem alınmaktadır.	Evet	45	76,3	Hayır	11	18,6	Uygun Değil	3	5,1
35) Okulumuzun bahçesinde elektrik bağlantıları için muhafaza yapılmıştır.	Evet	50	84,7	Hayır	6	10,2	Uygun Değil	3	5,1

Tablo 8’den de anlaşılacağı üzere; her madde her okulda gözlemlenmediği için; o maddeler için önlem alınmamaktadır, bu yüzden bu maddeler yönünden okulları 6331 sayılı kanuna göre değerlendirmek yanlış olacaktır. Okullarına ve bahçelerine uygun olmayan maddeleri okul yöneticileri “uygun değil” seçeneğini, okullarında belirtilen maddeyi önlem olarak alanlar “evet” , almayanlar da “hayır” seçeneğini işaretlemişlerdir. En fazla sayıda okulda gözlenemeyen ve “uygun değil” seçeneği en fazla işaretlenen madde “Okulumuzun bahçesindeki havuz için gerekli önlemler alınmıştır” maddesidir (f=59 ve %100) çünkü okulların hiçbirinde havuz yoktur. “Uygun değil” seçeneği en fazla işaretlenen bir diğer madde de “Okulumuzun bahçesinde bulunan kuyu tesisatı geçiş yerlerindeki muhafazalar güvenlidir” maddesidir (f=35 ve %59,3). Bu maddeye “evet” olarak yanıtlayan okul yöneticilerinin sayısı 21 (%35,6) iken; “hayır” olarak yanıtlayanların sayısı üçtür (%5,1). Ziyaret edilen okulların çoğunun yapılış tarihi eskiye dayandığı için ve o zaman şartlarında kuyuların kullanımlarının yaygın olduğu düşünüldüğünde “evet” cevapları daha anlamlı olacaktır. Okul yöneticileri ile yapılan görüşmelerde okul yöneticileri bahçelerinde bulunan kuyuların üzerlerini beton vb. malzemelerle kapattıklarını, kullanılamaz şekilde örttüklerini belirtmişlerdir, hatta bazı öğretmenler bile okul bahçelerinde eskiden bir kuyunun bulunduğunu bilmemektedirler.

Diğer önlem maddeleri okul bahçelerinin %28’inden daha fazlasında gözlemlenebildiği için; bu maddelerin “evet” , “hayır” cevaplarını incelemek daha doğru olacaktır. Okulların %76 ve fazlasında alınan önlemler sırasıyla şu şekildedir: “Okulumuzun bahçesinde elektrik bağlantıları için muhafaza yapılmıştır” (f= 50 ve 84,7), “Okulumuzun bahçesinde rüzgarlı hava ortamlarında hareketlenebilecek cisimler sabitlenmiştir” (f=47 ve %79,7), “Okulumuzun bahçesinde belirlenen noktaların dışında okula girilebilecek yerler için gerekli önlemler alınmaktadır” (f=45 ve % 76,3), “Okulumuzun bahçesinde

özellikle kış aylarında donmuş sarkıtlar için önlem alınmaktadır” (f=45 ve %76,3) . Bu veriler doğrultusunda okul bahçelerinde elektrikle ilgili sorun ve tehlike arz edecek durumlar, rüzgar etkisiyle hareket edebilecek veya düşebilecek cisimler, okul bahçesine giriş-çıkış kapıları haricinde erişimin sağlanamaması, kış mevsiminde donmuş sarkıtların tehlike arz etmemesi için önlemlerin alındığı belirtilebilir. Belirtilen maddeler için önlem alınmadığı durumlarda farklı problemler ortaya çıkabilmektedir.

İlköğretim Okullarının Fiziki Yeterlilik Standartlarına Uygunluğuna İlişkin Bulgular ve Yorum. Bu başlık altında “Okul bahçelerinin kullanım alanları “İlköğretim Okullarının Fiziki Yeterlilik Standartlarına (TS 9518) uygun olarak düzenlenmiş midir? ”olarak belirlenen ikinci alt problemin ve ona ait alt boyutların bulguları, değerlendirmeleri yer almaktadır.

Okul Bahçesi. “Okul bahçelerinin kullanım alanları “İlköğretim Okullarının Fiziki Yeterlilik Standartlarına (TS 9518) uygun olarak düzenlenmiş midir? ” olarak belirlenen ikinci alt problemin “Okul Bahçesi” boyutuna ait bulgular ve bulgulara ait değerlendirmeler tablo 9’da görülmektedir.

Tablo 9 Okul Bahçesine İlişkin TS 9518 Standartları

Maddeler		f	%		f	%
1) Okulumuzun bahçesinde açık tören alanı vardır.	Evet	59	100	Hayır	0	0
2) Okulumuzun bahçesinde Atatürk büstü veya anıtı vardır.	Evet	59	100	Hayır	0	0
3) Okulumuzun bahçesinde yeterli sayıda çöp kutusu vardır.	Evet	59	100	Hayır	0	0
4) Okulumuzun bahçesinde ses düzeni vardır.	Evet	56	94,9	Hayır	3	5,1
5) Okulumuzun bahçesinde yaş gruplarına uygun olarak açık spor alanları vardır.	Evet	40	67,8	Hayır	19	32,2
6) Okulumuzun bahçesinde öğrenci yaş gruplarının ölçüsüne uygun oturma yerleri vardır.	Evet	40	67,8	Hayır	19	32,2
7) Okulumuzun bahçesi okul dışından gelen duman ve toz gibi zararlı unsurlardan uzaktır.	Evet	36	61	Hayır	23	39
8) Okulumuzun bahçesi okul dışından gelen gürültü gibi zararlı unsurlardan uzaktır.	Evet	34	57,6	Hayır	25	42,4
9) Okulumuzun bahçesindeki Atatürk büstü veya anıtı aydınlatılmıştır.	Evet	34	57,6	Hayır	25	42,4
10) Okulumuzun bahçesinde içme suyu çeşmesi vardır.	Evet	0	0	Hayır	59	100

Tablo 9’dan görülebildiği üzere; TS 9518 standardının okul bahçesi boyutuna girebilecek maddelerin biri hariç diğerleri ziyaret edilen okulların %57’sinden fazlasında görülebilmektedir. Okulların sadece üçü TSE standartlarına %100 oranında uymaktadır. Okul yöneticileri tarafından “evet” şeklinde yanıtlanarak uyulan standartlar şu şekildedir: “Okulumuzun bahçesinde açık tören alanı vardır”, “Okulumuzun bahçesinde Atatürk büstü veya anıtı vardır”, “Okulumuzun bahçesinde yeterli sayıda çöp kutusu vardır” (f=59 ve %100). TS 9518 standardında bu maddelerin ikisi tek bir madde olarak yer almaktadır: “Okulun bahçesinde açık tören alanı düzenlenmeli, burada Atatürk anıtı veya büstü olmalı, bu anıt veya büst aydınlatılmalı, ses düzeni bulunmalıdır.” (TS 9518, 1.1.10). Diğer madde ise TS 9518 1.4.13’te şu şekildedir: “Bahçe; gürültülü, duman ve toz gibi zararlı unsurlardan uzak, bitki ve ağaç yetiştirilmesine uygun toprak yapısında olmalı, çevre duvarı

bulunmalı, bahçenin uygun bir köşesinde içme suyu çeşmeleri, oturma köşeleri ve açık spor alanları düzenlenmeli, yeter sayıda çöp kutuları yerleştirilmelidir". Özaktan (2014) Ankara'nın merkez dokuz ilçesinde kamu ilkokullarında yapmış olduğu araştırmasında ilkokul öğretmenlerinin görüşlerine göre okul bahçelerindeki çöp kutusu sayılarının %33,7 (f=122) oranıyla yetersiz, %33,4 (f=121) oranıyla kısmen yeterli, %27,1 (f=98) oranıyla da yeterli olduğunu belirtmiştir. Gündüz (2011) Uşak ilindeki ilköğretim okullarında yapmış olduğu çalışmasında ise yukarıda belirtilen üç maddeyi standartta yer aldığı şekliyle değerlendirmiştir ve çalışmasında yer alan 17 okulun tamamının Atatürk büstünün ve tören alanının TS 9518 standardına uygun şekilde inşa edildiğinin ama okulların %47,1'ininde ise standarda bahsedilen alanlarda uygun ses sistemi ve aydınlatma bulunmadığını belirtmiştir.

Çöp kutuları ile ilgili standardın bulunduğu 1.4.13'üncü bölümünün değerlendirmesinde ise gözlemlendiği okul bahçelerinin %23,5'ini yetersiz, %17,6'sını orta, %47,1'ini iyi, %11,8'ini ise çok iyi düzeyde olarak değerlendirmiştir ama bu değerlendirmelerde neleri kastettiği net değildir çünkü standart maddesinden birden fazla maddeden bahsedilmiştir. Başar (2003) ise altı farklı ilin (İstanbul, Kırklareli, Manisa, Yozgat, Aksaray, Kars) kamu ve özel ilköğretim okullarında tamamladığı çalışmasında ilköğretim okullarının yaklaşık üçte birinde (%64,1) okul içi ve dışı için ses düzeneğinin olduğunu belirtmiştir. TS 9518 standardında yer alan "*Okulumuzun bahçesinde yaş gruplarına uygun olarak açık spor alanları vardır*" maddesi okul yöneticilerinin 40'ı (%67,8) tarafından "evet" olarak yanıtlanmıştır. Okul yöneticilerinin tamamının "hayır" şeklinde yanıt verdiği "*Okulumuzun bahçesinde içme suyu çeşmesi vardır*" (f=0 ve %) maddesi değerlendirildiğinde okulların hiçbirinin TS 9518 standardına uymadığı sonucuna varılabilir. Gündüz (2011) Uşak ilindeki ilköğretim okullarında yapmış olduğu çalışmasında bu maddenin bulunduğu 1.4.13'üncü bölüm ile ilgili yaptığı değerlendirmede yukarıda belirtildiği üzere açık ve net ifadeler kullanmamıştır.

Okul bahçesine ilişkin araştırmacının gözlemleri ve öğretmen anketi bulguları tablo 10'da yer almaktadır.

Tablo 10 Okul Bahçesine İlişkin Araştırmacının Gözlemleri ve Öğretmen Anketinden Ulaşılan Bulgular

Maddeler		N		f	%		f	%
Spor Alanı	Öğretmen Anketleri	352	Var	191	54,3	Yok	161	45,7
	Araştırmacı Gözlemi	52	Var	47	90,4	Yok	5	9,6
Çeşme	Öğretmen Anketleri	352	Var	0	0	Yok	0	0
	Araştırmacı Gözlemi	52	Var	0	0	Yok	0	0
Çöp Kutusu	Öğretmen Anketleri	352	Var	329	93,5	Yok	23	6,5
	Araştırmacı Gözlemi	52	Var	52	100	Yok	0	0

Tablo 10'dan görüldüğü üzere; ilkokul yöneticilerinin tabloda verilen maddelere vermiş olduğu yanıtları destekleyen veriler ilkokul öğretmenlerinin yanıtlarından ve araştırmacının yapmış olduğu

gözlemlerden de elde edilmiştir. Kendileri için hazırlanan anket formunda “çöp kutusu” donanımın var olduğunu belirten ilkököl öğretmeni sayısı fazladır (f=329 ve %93,5). Araştırmacının kendi gözlemlerinde de her okulun bahçesinde çöp kutularının var olduğu görülmüştür (f=52 ve %100). TS 9518 standardında yer alan “Okulumuzun bahçesinde yaş gruplarına uygun olarak açık spor alanları vardır” maddesi ilkököl öğretmenlerinin yanıtlamış olduğu anket formunda da yer almıştır. İlkööl öğretmenleri anketlerinde “spor alanı” maddesi olarak yanıtlamışlardır ve “evet” olarak yanıtlayanların sayıları oldukça fazladır (f=191 ve %54,3). Ayrıca araştırmacı ziyaret ettiği okulların 47’sinde spor alanlarının var olduğunu gözlemlemiştir (f=47 ve %90,4). Okul bahçelerinde “çeşme” nin bulunduğunu belirten öğretmen yoktur (f=0 ve %0) ve araştırmacı da ziyaret ettiği 52 okulun bahçesinin hiçbirinde çeşme görmemiştir (f=0 ve %0) .

Okul arsası-binası-sahası. “Okul bahçelerinin kullanım alanları “İlköğretim Okullarının Fiziki Yeterlilik Standartlarına (TS 9518) uygun olarak düzenlenmiş midir? ” olarak belirlenen ikinci alt problemin “Okul arsası-binası-sahası” boyutuna ait bulgular ve bulgulara ait değerlendirmeler tablo 11’de görülmektedir.

Tablo 11 Okul Arsası-Binası-Sahasına İlişkin TS 9518 Standartları

Maddeler		f	%		f	%
11) Okulumuzun sahası bahçe duvarı ile çevrilidir.	Evet	59	100	Hayır	0	0
12) Okulumuzun arsası hapishane, meyhane, kahvehane, bar vb. gibi çocukları olumsuz yönde etkileyebilecek yerlere en az 200 m. uzaklıktadır.	Evet	58	98,3	Hayır	1	1,7
13) Okulumuzun arsasının toprak yapısı bitki, ağaç vb. yetiştirilmesine ve uygulama bahçesi düzenlenmesine uygun yapıdadır.	Evet	48	81,4	Hayır	11	18,6
14) Okulumuzun arsası en çok % 5 meyildedir.	Evet	47	79,7	Hayır	12	20,3
15) Okulumuzun arsası yoğun taşıt trafiğinden uzaktır.	Evet	36	61	Hayır	23	39
16) Okulumuzun giriş ve çıkış kapıları trafiğin yoğun olduğu caddeye açılmamaktadır.	Evet	29	49,2	Hayır	30	50,8
17) Okulumuzun binasında ana giriş ve öğrenci girişi ayrıdır.	Evet	26	44,1	Hayır	33	55,9

Tablo 11’de TS 9518 standardının okul bahçesinin arsa, bina ve sahasını ilgilendiren maddeler görülmektedir. İki madde haricindeki diğer standart maddelerine okullarda %50’nin üzerinde uyulmaktadır. TS 9518 standardının “Genel Yerleşime Ait Kurallar” başlıklı 1.1.1 nolu standardında madde şu şekildedir : “Okul arsasının yeri, yerleşme bölgesinin nüfus hareketleri, sosyal, ekonomik ve sağlık kriterleri de dikkate alınarak, yoğun taşıt trafiğinden uzakta olmalı, hapishane, meyhane, kahvehane, bar vb. çocukları olumsuz yönde etkileyebilecek yerlere en az 200 m uzaklıkta yapılmalıdır. ” Çalışma yapılan okullardan 58 okul yöneticisi (%98,3) “Okulumuzun arsası hapishane, meyhane, kahvehane, bar vb. gibi çocukları olumsuz yönde etkileyebilecek yerlere en az 200 m. uzaklıktadır” maddesini “Evet” olarak yanıtlarken; 1 okul yöneticisi (%1,7) bu maddeyi “Hayır” olarak yanıtlamıştır. Okul yöneticilerinin 36’sı (%61) “Okulumuzun arsası yoğun taşıt trafiğinden

uzaktır” maddesine “Evet” olarak yanıtlarken; 23’ü (%39) bu maddeyi “Hayır” olarak yanıtlamıştır. Özaktan (2014) Ankara’nın merkez dokuz ilçesinde kamu ilkokullarında yapmış olduğu araştırmasında yer alan ilkokulların yakın çevresinde bulunan mekanları öğrencilerin güvenliği ve sağlığı açısından tehdit etme durumunu ilkokul öğretmenlerine sormuştur ve birbirine yakın frekansa sahip cevaplar almıştır. Bu konuda “kararsız” olduğunu belirten ilkokul öğretmenlerinin oranı %24,9 (f=90) iken; “kesinlikle katılmıyorum” seçeneğini seçenler %17,7 (f=64) ve “kesinlikle katılıyorum” cevabını verenler de %14,6’dır (f=53). Gündüz (2011) ise Uşak ilindeki ilköğretim okullarında yapmış olduğu çalışmada yukarıda belirtilen iki maddeyi tek madde olarak almıştır ve çalışmada 17 ilköğretim okulunun 16’sinin(%94,1) okul binasını trafiğin yoğun olmadığı yerde bulunma yönünden ve çocukları olumsuz etkileyebilecek yerlere uzaklık açısından çok iyi düzeyde olduğunu ve TS 9518 standardına uyulduğunu belirtmiştir. Sadece 1 okulda (%5,9) standarda uyulmadığını gözlemlemiştir. Başar (2003) da altı farklı ilin (İstanbul, Kırklareli, Manisa, Yozgat, Aksaray, Kars) kamu ve özel ilköğretim okullarında tamamladığı çalışmada ilköğretim okullarının %12,3 ünün (f=36) 200 metre çevresinde kahvehane, meyhane, bar vb. gibi tesislerin, %3,1’inin (f=9) de etrafında eğitim olumsuz etkileyen işyeri ve fabrikaların, %19,5’inin (f=57) yakınlarında da taşıt duraklarının var olduğunu tespit etmiştir. Ayrıca çalışmadaki ilköğretim okullarının %36,6’sının (f=107) bahçe kapılarının ana caddeye açıldığını belirtmiştir. Bu ana caddeye açılan kapıların da %31,5’inin (f=29) tehlike yarattığı bilgisine ulaşmıştır. “Okulumuzun arsasının toprak yapısı bitki, ağaç vb. yetiştirilmesine ve uygulama bahçesi düzenlenmesine uygun yapıdadır” maddesine 48 okul yöneticisi (%81,4) “Evet” olarak yanıtlarken; 11 okul yöneticisi (%18,6) “Hayır” olarak yanıtlamıştır. “Okulumuzun arsası en çok % 5 meyildedir” maddesine 47 okul yöneticisi (%79,7) “Evet” yanıtı verirken; 12 okul yöneticisi (%20,3) “Hayır” yanıtı vermiştir. Gündüz (2011)Uşak ilindeki ilköğretim okullarında yapmış olduğu çalışmada ise çalışmada iki maddeyi tek madde olarak kabul etmiş ve okul arsası büyüklüğünün ve eğiminin 1 okulda (%5,9) yetersiz olduğunu, 8 okulda (%47,1) iyi ve 8 okulda da (%47,1) çok iyi düzeyde standarda uyduğunu belirtmiştir.

TS 9518 standardının “Genel Yerleşime Ait Kurallar” başlıklı 1.1.9 nolu standartta yer alan madde şu şekildedir: *“Okul sahası bahçe duvarı ile çevrili olmalı, su elektrik ve kanalizasyon imkanları bulunmalı, okulun giriş ve çıkış kapıları trafiğin yoğun olduğu caddeye açılmamalı; bahçede öğrenci yaş gruplarının ölçülerine uygun oturma grupları yerleştirilmeli ve yaş gruplarına göre açık spor alanları düzenlenmelidir. ”* . “Okulumuzun sahası bahçe duvarı ile çevrilidir” maddesine 59 okul yöneticisinin tamamı (%100) “Evet” olarak yanıtlamıştır. Ziyaret edilen okulların bu maddede standarda %100 uydukları belirtilebilir. “Okulumuzun giriş ve çıkış kapıları trafiğin yoğun olduğu caddeye açılmamaktadır” maddesine de 29 okul yöneticisi (%49,2) “Evet” olarak yanıtlarken; “Hayır” olarak yanıtlayan okul sayısı da 30’dur (%50,8). Gündüz (2011) Uşak ilindeki ilköğretim okullarında yapmış olduğu çalışmada bu maddeleri ayrı olarak incelememiştir, standardın aynı maddesinde yer alan diğer öğelerle gözlemlemiştir ve şu sonuca varmıştır: okul giriş-

çıkışları genel olarak yoğun trafikli caddelere açılmamaktadır ve okullar çevre duvarı ile %100 (f=17) oranda çevrilidir. Ayrıca çoğu okulda çocuklara uygun oyun alanları oluşturulmuştur, okulların %76,5'inin oturma alanları çocuklara uygun değildir, %5,9 oranda okulun da alanın çok dardır. Bu yüzden de standarda hiçbir açıdan uyulmamıştır.

TS 9518 standardında “Okul binasında ana giriş ve öğrenci girişi ayrı düzenlenmeli, giriş kapılarının genişliği en az 2 m olmalı, girişlerde rüzgarlık bulunmalı; ana girişte danışma, veli bekleme ve görüşme mahali düzenlenmelidir.” şeklinde yer alan 1.1.6 nolu standarttan elde edilen “Okulumuzun binasında ana giriş ve öğrenci girişi ayrıdır.” maddesi frekansı en düşük maddedir, en az okul yöneticisinin “evet” olarak yanıtladığı standarttır (f=26 ve %44,1). Bu maddeyi “Hayır” olarak yanıtlayan okul yöneticisi ise de 33’tür (%55,9). Gündüz (2011), Uşak ilindeki ilköğretim okullarında yapmış olduğu çalışmada bu maddeyi ayrı olarak incelememiştir, standardın aynı maddesinde yer alan diğer öğelerle birlikte gözlemlemiştir ve şu sonuca varmıştır: okul binalarının girişlerindeki kapıların genişlikleri standarda uygundur ama standarda uygun danışma, bekleme, görüşme alanları yoktur. TS 9518 standardının 1.1.6 nolu standardı okulların %29,4’ünde (f=5) çok iyi düzeyde iken; %29,4 (5 okul) oranında yetersizdir, %11,8’inde (f=2) ise hiç yoktur.

Okul otoparkı. “Okul bahçelerinin kullanım alanları “İlköğretim Okullarının Fiziki Yeterlilik Standartlarına (TS 9518) uygun olarak düzenlenmiş midir?” olarak belirlenen ikinci alt problemin “Okul otoparkı” boyutuna ait bulgular ve bulgulara ait değerlendirmeler tablo 12’de görülmektedir.

Tablo 12 Okul Otoparkına İlişkin TS 9518 Standartları

Maddeler	f	%	f	%
18) Okulumuzun otopark zemini beton, asfalt, parke vb. ile kaplanmıştır.	Evet 44	74,6	Hayır 15	25,4
19) Okulumuzun otoparkı dersliklerden yeterince uzak mesafededir.	Evet 42	71,2	Hayır 17	28,8
20) Okulumuzda açık otopark mevcuttur.	Evet 36	61	Hayır 23	39
21) Okulumuzdaki otopark alanı duvar, çit vb. ile çevrilmiştir.	Evet 26	44,1	Hayır 33	55,9
22) Okulumuzdaki otopark alanı karlı ve buzlu hava koşullarından korunmuştur.	Evet 23	39	Hayır 36	61
23) Okulumuzdaki yaya yolları araçlardan demir engel veya korkuluklarla ayrılmıştır.	Evet 22	37,3	Hayır 37	62,7
24) Okulumuzdaki yaya yolları işaretlerle belirtilmiştir.	Evet 17	28,8	Hayır 42	71,2
25) Okulumuzun bahçesindeki yaya yollarını araçlardan ayırmak için yaya yolları otopark zemininden en az 0,15 m. yüksektir.	Evet 16	27,1	Hayır 43	72,9
26) Okulumuzda kapalı otopark mevcuttur.	Evet 0	0	Hayır 59	100

Tablo 12’den anlaşılacağı üzere ilk üç standart maddesi okulların %60’ından fazlasında görülebilmektedir. “ Okulumuzun otopark zemini beton, asfalt, parke vb. ile kaplanmıştır” maddesine 44 okul yöneticisi (f= 44 ve %74,6) , “ Okulumuzun otoparkı dersliklerden yeterince uzak mesafededir” maddesine 42 okul yöneticisi (f=42, %71,2) , “ Okulumuzda açık otopark mevcuttur” maddesine 36 okul yöneticisi (f=36 ve %61) “evet” yanıtı vermiştir. Gündüz (2011) Uşak ilindeki

ilköğretim okullarında yapmış olduğu çalışmasında bu standartları tek bir madde halinde incelemiştir ve şu sonuçlara ulaşmıştır: 17 okulun 8'inde istenilen standartlarda otopark yoktur (%47,1), 6 okulda yer alan otopark yetersiz (%35,3), 1'indeki otopark orta düzeyde (%5,9), 1'indeki otopark iyi düzeyde (%5,9), 1'indeki otopark çok iyi düzeydedir (%5,9). Ziyaret edilen okulların hiçbirinde uyulmayan standart maddesi de son madde olan “ Okulumuzda kapalı otopark mevcuttur” maddesidir (f=0 ve %0). Gündüz (2011), Uşak ilindeki ilköğretim okullarında yapmış olduğu çalışmasında bu standart maddelerini ayrı ayrı incelemeyeceği için çalışmasındaki okulların otoparkları hakkında detaylı bilgiler mevcut değildir. Okul yöneticilerin en az oranda “evet” olarak yanıtladıkları diğer standart maddesi de “Okulumuzun bahçesindeki yaya yollarını araçlardan ayırmak için yaya yolları otopark zemininden en az 0,15 m. yüksektir” maddesidir (f=16 ve %27,1). Gündüz (2011) çalışmasının verilerinde bu standart için şu sonuçlara ulaşmıştır: 17 okulun 13'ünde uygun otopark yoktur (f=13 ve %76,3), 3'ünün otoparkı yetersizdir (f=3 ve %17,6), sadece 1 okulun otoparkı çok iyi düzeydedir (f=1 ve %5,9). Ayrıca okullarda bahçenin bir kısmının otopark olarak kullanıldığı ve bu alanlarda da öğrencilerin rahatlıkla gezebildiği, okul çevresinin düzensiz bir şekilde park etme alanı olarak kullanıldığı sonuçlarına varmıştır.

Okul bahçesinde engelli bireyler için yapılan düzenlemeler. “Okul bahçelerinin kullanım alanları “İlköğretim Okullarının Fiziki Yeterlilik Standartlarına (TS 9518) uygun olarak düzenlenmiş midir? ” olarak belirlenen ikinci alt problemin “Okul bahçesinde engelli bireyler için yapılan düzenlemeler” boyutuna ait bulgular ve bulgulara ait değerlendirmeler tablo 13’de görülmektedir.

Tablo 13 Okul Bahçesinde Engelli Bireylere İlişkin TS 9518 Standartları

Maddeler		f	%		f	%
27) Okulumuzun bahçesi ve bahçe yolları engelli bireylerin kullanımına uygundur.	Evet	46	78	Hayır	13	22
28) Okulumuzun bahçesindeki merdivenler ve rampalar engelli bireylerin kullanımına uygundur.	Evet	45	76,3	Hayır	14	23,7
29) Okulumuzda en az 1.20 m. genişliğinde yaya yolları bulunmaktadır.	Evet	28	47,5	Hayır	31	52,5
30) Okul bahçemizde okul girişine 30 m.'den uzak olmamak üzere engelli otoparkı mevcuttur.	Evet	10	16,9	Hayır	49	83,1

Tablo 13’den görülebildiği gibi okul bahçelerinin %47’sinden daha az oranda engelliler için var olan standartlar uygulanmaktadır. En fazla frekansa sahip olan standart maddesi “Okulumuzun bahçesi ve bahçe yolları engelli bireylerin kullanımına uygundur ” (f=46 ve %78). Ziyaret edilen okullarda en az görülen engelli bireyler standardı da “Okul bahçemizde okul girişine 30 m.'den uzak olmamak üzere engelli otoparkı mevcuttur” ifadesidir (f=10 ve %16,9). Gündüz’ün (2011) Uşak ilindeki ilköğretim okullarında yapmış olduğu çalışmasının bulguları, mevcut araştırma bulgularını destekler niteliktedir. Okulların % 76,5’inde standartlara uygun okul otoparklarının bulunmadığını, sadece bir okulda (f=1 ve %5,9) standartlara uygun otoparkın bulunduğunu belirtmiştir. Çalışmasında ismi geçen standartları bir

bütün olarak incelemiştir ve yukarıdaki verileri destekler nitelikte sonuçlar elde etmiştir. Çalışmasını tamamladığı okulların % 76,5’inde standartlara uygun okul otoparklarının bulunmadığını, sadece 1 okulda (f=1 ve %5,9) standartlara uygun otoparkın bulunduğunu belirtmiştir. Engellilere yönelik düzenlemelerin okulların %58,8 oranında (f=10) “yok” düzeyde, %23,6 oranında (f=4) “yetersiz ve orta” düzeyde, sadece okulların %17,6 yüzdesinde (f=3) engelli bireyler için yapılan düzenlemelerin standartlara uygun olduğunu belirtmiştir. Bu üç okulda da sadece girişte tekerlekli sandalye kullanan bireyler için rampa mevcuttur. Başar (2003) altı farklı ilin (İstanbul, Kırklareli, Manisa, Yozgat, Aksaray, Kars) kamu ve özel ilköğretim okullarında tamamladığı çalışmasında, ilköğretim okullarının sadece %4,8’inde (f=14) engelli öğrencilere yönelik düzenlemelerin yapıldığını belirtmiştir.

Her okul bahçesinde gözlenmeme ihtimali bulunan durumlar. “Okul bahçelerinin kullanım alanları “İlköğretim Okullarının Fiziki Yeterlilik Standartlarına (TS 9518) uygun olarak düzenlenmiş midir? ” olarak belirlenen ikinci alt problemin “Her okul bahçesinde gözlenmeme ihtimali bulunan durumlar” boyutuna ait bulgular ve bulgulara ait değerlendirmeler tablo 14’de görülmektedir.

Tablo 14 Her Okulda Gözlenemeyen TS 9518 Standardı

Madde	f	%	f	%	f	%
31) Okulumuzun bahçesinde öğrenci ve personel servis araçları ile irtibatı sağlamak üzere müstakil bir büro mevcuttur.	Evet 27	45,8	Hayır 22	37,3	Uygun Değil 10	16,9

Tablo 14’de görülmektedir ki okul yöneticilerinin %45,8’i (f=27) bu standart maddesine “evet” yanıtı vererek cevaplamışlardır. Görülmektedir ki okulların bahçelerinin çoğunda servis araçları için müstakil bürolar mevcut değildir. Bunun altında yatan sebepler altında okulların ulaşımında servislerin kullanılmıyor olması değildir, araştırmacı okullara yapmış olduğu ziyaretlerde okul yöneticileri ve öğretmenler ile yapmış olduğu sohbetlerde öğrencilerin çoğunlukla okul servislerini kullandıkları bilgisine ulaşmıştır. Net bir şekilde görülmektedir ki okulların çoğunda bu standarda uyulmamaktadır. Gündüz (2011) Uşak ilindeki ilköğretim okullarında yapmış olduğu çalışmasında yine standardı bir bütün olarak ele almıştır ve şu sonuçlara ulaşmıştır: Okulların %94,1’inde (f=16) okul servis araçları kullanılmamaktadır, okul servislerinin kullanıldığı 1 okul bahçesi de (%5,9) standardı yetersiz şekilde karşılamaktadır. Okul servislerinin kullanılmamasının sebeplerini okulların yakın bölgelerde yaşayan öğrencilere hitap etmesinden dolayı servis kullanmaya gerek kalınmadığını ve diğer dört okulun da köylerde bulunmasına bağlamıştır.

SONUÇLAR

1. Okul bahçelerinde öğrenci başına düşmesi gereken alan veya okul bahçelerinin sahip olması gereken alanlarına ilişkin detaylı ve kapsamlı mevzuat olmamasına rağmen, alan yazın taramasındaki araştırmalarla ve mevcut mevzuatla karşılaştırıldığında çoğu okulda öğrenci başına düşen alanın az olduğu ve yeterli olmadığı sonucuna varılmıştır. Bahçe alanlarının dar, Çankaya ilçesi ilkokullarının

okul mevcutlarının fazla olmasından dolayı öğrenci başına düşen açık alan miktarının az olduğu sonucuna varılmıştır. Araştırma yapılan okullarda öğrenci başına düşen bahçe alanının en fazla 54 m², en az ise 1m², olduğu tespit edilmiştir. Veriler sonucunda okul bahçelerinin alanlarının yeterli büyüklükte olmadığı ve okulların fiziki yeterliklerine, özellikle de bahçe alanına göre okulun öğrenci mevcudunun ayarlanmaya çalışılmadığı sonucuna varılmıştır.

2. Okul bahçelerinin ortamı için gerekli önlemlerin biri haricinde diğer önlemlerin çoğunun okullarda önlem olarak alındığı tespit edilmiştir. Hiçbir okulun bahçesinde yeşil alanlar dışındaki zemin kauçuk malzeme ile kaplı değildir. Bunun sebepleri arasında kauçuk malzeme gibi yumuşak zemin maddelerinin pahalı olmasının olabileceği düşünülmektedir. Çoğu okul bahçesinin farklı etkinliklerin birbirini etkilemeden gerçekleştirilmesi amacıyla düzenlenmediği belirlenmiştir.

3. Okul bahçelerinde yer alan donanımlar için önlemler alınmaktadır ama çoğu okulda bahçe donanımları içinde yer alan paratöner (yıldırımsavar) yoktur. Bu donanımın okullarda bulunmaması tehlike arz etmektedir. Ayrıca araştırmacının gözlemleri ile desteklenen okul yöneticisi görüşleriyle her okulda acil durumlar için ikinci bir kapının bulunmadığı gözlemlenmiştir ve bu önlemin o okullarda uygulanmadığı sonucuna varılmıştır. Acil durumlara ikinci bir bahçe kapısının bulunmamasının sorunlara sebep olduğu düşünülmektedir.

4. Okul bahçelerinde yer alan altyapı tesisatı (su, telefon, kanalizasyon) önlemleri birçok okulda alınmaktadır ve altyapı sorunlarına ilişkin önlemlerin alınarak; bu konulara okullarda öncelik verildiği sonucu çıkarılmaktadır.

5. Okul yöneticilerinin görüşleri verileriyle okul bahçelerine ilişkin TS 9518 standartlarının biri hariç çoğunun okullarda uygulandığı sonucuna varılmıştır. Hiçbir okulda uygulanmayan standart; okul bahçelerinin hiçbirinde içme suyu çeşmesinin olmamasıdır.

6. Okul yöneticilerinin görüşleri verileriyle okullarda bulunan araç otoparklarına ilişkin TS 9518 standartlarının birinin okullarda uygulanmadığı tespit edilmiştir: Okullarda kapalı otopark bulunması gerekmesine rağmen hiçbir okulda kapalı otopark mevcut değildir. Çoğu okulda araç park edilen alanlar çit vb. ile çevrilmemiştir, karlı ve buzlu hava koşullarından korunmamıştır, alanda ayrı yaya yolları yoktur ve okullarda kapalı otoparklar yoktur. Ayrıca bazı okullarda da okul personeli araçlarını yer olmadığından dolayı okul bahçesi dışına park etmektedir.

7. Okul yöneticilerinin görüşleri doğrultusunda, okullarda engelli bireylere ait düzenlemelere ilişkin TS 9518 standartlarının çoğu okulda uygulandığı tespit edilmiştir ama engelli bireyler için olan en az 1.20 m. genişliğindeki yaya yolları ve okul girişine 30 m.'den uzak olmayan engelli otoparkı standardının çoğu okulda uygulanmadığı sonucuna varılmıştır.

8. Her okulda gözlenemeyen servis araçlarına ilişkin TS 9518 standardının okul yöneticilerinin çoğu tarafından uygulandığı sonucuna varılmaktadır ama birçok okulda öğrenci-personel servislerinin

kullanımı görülmesine rağmen yaklaşık olarak okulların yarısının bahçesinde servislerle irtibatı sağlayan müstakil bir büro mevcut değildir. Bu duruma ilişkin TS 9518 standartlarının da okullarda uygulanmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

ÖNERİLER

Araştırma sonuçlarından yola çıkarak geliştirilen, araştırmacılara yol göstermesi açısından önemli olarak görülen araştırmaya dönük öneriler aşağıdaki gibidir.

1. Araştırma sürecindeki literatür taramalarında okul bahçelerine ilişkin ulusal mevzuatın farklı düzenlemelerde yer aldığı ve bunların bütüncül bir niteliğe sahip olmadığı belirlenmiştir. Okul bahçelerine ilişkin bütüncül ve derli toplu bir mevzuatın hazırlanması araştırmacılar ve uygulamacılar için pratik açıdan değerli olabilir.

2. Okullarda tasarruf yapabilmek amacıyla bazı uygulamaların ve düzenlemelerin okul bahçelerinde uygulanmadığı fark edilmiştir ama eğitimde tasarrufun ön plana çıkmaması gerektiği düşüncesiyle okul bahçeleri düzenlemeleri için ayrı bir bütçenin ayrılması, düzenlenmesi önerilebilir.

3. MEB veya MEM'ler tarafından okullara ayrılan bütçeden öğrenci ve okul personeli güvenliğine yönelik harcamalar daha planlı ve detaylı bir şekilde yapılabilir.

4. Bu araştırma Ankara ili Çankaya sınırları içindeki ilkokullarda tamamlanmıştır. Araştırmanın sınırları genişletilerek Ankara genelinde veya farklı illerdeki okul bahçeleri araştırılabilir ve karşılaştırmalar yapılabilir.

5. Bu araştırma kamu ilkokullarında tamamlanmıştır. Özel ilkokullarda yapılacak olan araştırma sonuçları ile kamu ilkokullarında tamamlanan bu çalışmanın sonuçları karşılaştırılabilir.

KAYNAKLAR

- Akgül-Gök, Z. (2012). İlköğretim okul bahçelerinin öğrencilerin tercihleri ve doğa bilinci gelişimini destekleyici yaklaşımlar doğrultusunda tasarımı: Isparta kenti örneği (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- Algan, H. (2008). İlköğretim okul bahçelerinin tasarlanmasına paydaş katılımı: Adana Örneği (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Aral, N. , Gürsoy, F. (2001). Çocuk hakları çerçevesinde çocuk ihmal ve istismarı. Milli Eğitim Dergisi, 151(5), 1-25.
- Arslan Muhacir, E. S. , Yavuz Özalp, A. (2011). Artvin kenti ilköğretim okul bahçelerinin nitelik ve niceliksel durumunun coğrafi bilgi sistemleri kullanılarak belirlenmesi. Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, 12(2), 172-184.
- Ata, S. (2016). Okul öncesi öğretmenlerinin dış mekanda oyun uygulamaları ve çocukların dış mekanda oyun oynamalarına ilişkin görüşlerinin incelenmesi (Yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Başar, M. A. (2003). İlköğretim kurumlarının olanakları (Doktora tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.

- Başbay, A. M. (2012). Ankara ili sınırları içindeki özel ve resmi anasınıfı ve anaokulu bahçelerinin kullanım yönünden incelenmesi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Bitiktaş, G. (2015). İlkokul ve ortaokul bahçelerinin peyzaj tasarım ilkeleri açısından mevcut durumun belirlenmesi: Eğirdir ilçesi örneği (Yüksek lisans tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- Brynjegard, S. (2001). School Gardens: Raising Environmental Awareness in Children. <https://eric.ed.gov/?id=ED452085> adresinden 13/03/2019 tarihinde erişilmiştir.
- Çocuk Hakları Sözleşmesi (1998, 27 Ocak). Resmi Gazete (Sayı: 22184) Erişim adresi: <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/22184.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/22184.pdf> adresinden 17/03/2018 tarihinde erişilmiştir.
- Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye https://www.unicef.org/turkey/pdf/_cr23.pdf adresinden 09/01/2018 tarihinde erişilmiştir.
- Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun (1994, 11 Aralık). Resmi Gazete (Sayı: 22138). Erişim adresi: <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/22138.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/22138.pdf> adresinden 17/03/2018 tarihinde erişilmiştir.
- <http://ipaworld.org/childs-right-to-play/the-childs-right-to-play/> adresinden 03/03/2018 tarihinde erişilmiştir.
- Gülay, E. (2013). İlk ve orta okullarda kaynakların etkili kullanımı (Düzce ili örneği) (Yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Gündüz, İ. (2011). İlköğretim okullarının fiziki yeterlilik standartlarına (TSE 9518) göre 2000 yılından sonra yapılan okulların yetersizlik düzeyleri (Uşak ili örneği) (Yüksek lisans tezi). Uşak Üniversitesi, Uşak.
- Huz, Ç. (2015). Eko-okullar etiketi bulunan ve eko-okullar etiketi bulunmayan anaokullarının bahçe özellikleri (Yüksek lisans tezi). Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- Kılıç, Z. (2013). Anasınıfına devam eden çocukların okul bahçesinde görmek istedikleri ortam özelliklerinin belirlenmesi (Yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Kuş, C. (2001). Ankara kenti Yenimahalle İlçesi'nde okul bahçeleri üzerine bir araştırma (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Malkoç, S. (2014). Sosyal bilgiler öğretiminde sınıf dışı okul ortamlarının kullanılma durumları (Yüksek lisans tezi). Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- MEB Bayrak Törenleri Yönergesi'ne <http://mevzuat.meb.gov.tr/dosyalar/536.pdf> adresinden 04/04/2019 tarihinde erişilmiştir.
- MEB Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği (2013, 07 Eylül). Resmi Gazete (Sayı : 28758). Erişim adresi: http://mevzuat.meb.gov.tr/html/ortaogrkrumyon_1/ortaogrkrumyon_1.html adresinden 01/05/2017 tarihinde erişilmiştir.
- MEB Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim Kurumları Yönetmeliği (2014, 26 Temmuz). Resmi Gazete (Sayı : 29072). Erişim adresi: http://mevzuat.meb.gov.tr/html/ilkveokuloncyon_0/ilkveokuloncyon_0.html adresinden 01/05/2017 tarihinde erişilmiştir.

- MEB Özel Öğretim Kurumları Standartlar Yönergesi'ne <http://mevzuat.meb.gov.tr/dosyalar/1561.pdf> adresinden 10/04/2019 tarihinde erişilmiştir.
- MEB Özel Öğretim Kurumları Yönetmeliği (2013, 07 Eylül). Resmi Gazete (Sayı:28758). Erişim adresi: https://ookgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_07/06162448_Yzel_YYretim_kurumlarY_yYnet_meliYi.pdf adresinden 17/03/2018 tarihinde erişildi.
- MEB Çocuk Trafik Eğitim Parkları Yönetmeliği (1998, 24 Ekim). Resmi Gazete (Sayı: 23503). Erişim adresi: http://mevzuat.meb.gov.tr/html/23503_0.html adresinden 18/02/2018 de erişilmiştir.
- MEB 2015-2019 Stratejik Plan'a
http://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2015_09/10052958_10.09.2015sp17.15imzasz.pdf adresinden 24/02/2019 tarihinde erişilmiştir.
- Milletler Arası Sözleşme (1995). Resmi Gazete (Sayı: 22184). Erişim adresi: <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/22184.pdf>
- Milli Eğitim Temel Kanunu (1973, 24 Haziran). Resmi Gazete (Sayı: 14574). Erişim adresi: <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1739.pdf> adresinden 11/03/2019 tarihinde erişilmiştir.
- Okul / kurum Bina ve Eklentilerinin İş Sağlığı ve Güvenliği Mevzuatına Uygun Hale Getirilmesi Çalışmaları'na http://muradiye.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_03/27101718_okullarda_ism.pdf adresinden 07/06/2017 tarihinde erişilmiştir.
- Okullar Hayat Olsun Projesi, (2011).
http://okullarhayatolsun.meb.gov.tr/?islem=bilgi_detay&id=31#.XH04WNQzbiU adresine 04/03/2019 tarihinde erişilmiştir.
- Olğan, R., ve Kahrıman-Öztürk, D. (2011). Ankara'daki devlet ve özel okul öncesi eğitim kurumlarının açık oyun alanlarının değerlendirilmesi. Eğitim ve Bilim Dergisi, 36(161), 85-97.
- Özaktan, Ö. (2014). İlkokul öğretmenlerinin okul bina ve bahçelerinin çocukların haklarına uygunluğuna ilişkin görüşleri (Yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Özdemir, A. (2011). Okul bahçesi peyzaj tasarım anlayışındaki değişim ve bu değişimin uygulamaya yansımalarının Bartın kenti örneğinde irdelenmesi. Bartın Orman Fakültesi Dergisi, 11(19), 41-51.
- Öztürk, H. (2016). Mimari özellikleri farklı ilk ve ortaokullarda öğrenci ve öğretmenlerin okullarının bina ve bahçe hakkındaki görüşlerinin incelenmesi İstanbul (Yüksek lisans tezi). İstanbul Aydın Üniversitesi, İstanbul.
- Özyaba, M. (1998). İlköğretim okulları açık alan tasarım ilkeleri ve standartlarının tespiti (Yüksek lisans tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Planlı Alanlar İmar Yönetmeliği (2017, 03 Temmuz). Resmi Gazete (Sayı: 30113). Erişim adresi: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/07/20170703-8.htm> adresinden 07/05/2019 tarihinde erişilmiştir.
- TC. Anayasası (1982). https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa_2018.pdf adresinden 08/05/2019 tarihinde erişilmiştir.
- Tekkaya, E. (2001). Tasarlanmış çocuk hakları: Ankara çocuk oyun alanları. Milli Eğitim Dergisi, 151.
- TS 9518 "İlköğretim Okulları-Fiziki Yerleşim-Genel Kurallar" a (200) TSE'den bizzat ulaşılmıştır.

- UNICEF. (2004). Çocuk Haklarına Dair Sözleşme. https://www.unicefturk.org/public/uploads/files/UNICEF_CocukHaklarınaDairSözleşme.pdf adresinden 7.05.2018 tarihinde erişilmiştir.
- Vural, H. (2016). Erzurum kenti okul bahçelerinin fiziki yeterlilikleri ve peyzaj tasarım sonrası eğitime katkılarının analizi (Doktora tezi). Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Yılmaz, A. (2012). İlköğretim okullarının fiziksel yapılarının eğitim ve öğretim açısından değerlendirilmesi. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 15(28), 77-107.
- Young, S. D. (1997). Children's behaviours in a school play environment: a case study at Victoria Public School (Doktora Tezi). Guelph Üniversitesi, Guelph.
- Zengin, F. (2001). İlköğretim okullarında açık alan performansının değerlendirilmesi ve okul oyun alanları için tasarım kriterleri (Yüksek lisans tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Willis, T. L. (2001). Using school grounds for nature studies: an exploratory study of elementary teachers' experiences (Doktora Tezi). ProQuest Dissertations and Theses veri tabanından erişilmiştir. (UMI No. 3039998).
- 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu (1983, 18 Ekim). Resmi Gazete (Sayı:18195). Erişim adresi: <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2918-20140206.pdf> adresinden 05/03/2018 tarihinde erişilmiştir.
- 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu (1961, 05 Ocak). Resmi Gazete (Sayı : 10705). Erişim adresi: <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.4.222.pdf> adresinden 02/07/2019 tarihinde erişilmiştir.
- 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu (2012, 30 Haziran). Resmi Gazete (Sayı : 28339). Erişim adresi: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/06/20120630-1.htm> adresinden erişilmiştir.
- 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun (Özürlüler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun), (2005, 07 Temmuz). Resmi Gazete (Sayı:25868). Erişim adresi:<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/07/20050707-2.htm> adresinden 03/03/2018 tarihinde erişilmiştir.
- 6287 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (2012, 30 Mart). Resmi Gazete (Sayı: 28261). Erişim adresi: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/04/20120411-8.htm> adresinden 01/03/2019 tarihinde erişilmiştir.
- 24301423-918.99-E.8310247 sayılı 26.04.2018 tarihli "Okullarda Güvenlik Önlemlerinin Alınması" konulu genelgeye <http://mevzuat.meb.gov.tr/dosyalar/1935.pdf> adresinden 25/12/2018 tarihinde erişilmiştir.
- 38473911-756.99-E.11634245 sayılı ve 19/10/2016 tarihli "Okul Bahçelerinin Kullanımı Hakkında resmi yazısına <https://www.memurlar.net/haber/620228/meb-den-okul-bahcelerinin-kulanilmasi-yazisi.html>http://besiri.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2016_11/28103132_okul_bahcelerinin_kullani_mi_hk_.pdf adresinden 24/02/2019 tarihinde erişilmiştir.
- 69543144/755/11821130 sayılı ve 18/11/2015 tarihli "Okul Bahçeleri" konulu resmi yazısına https://bodrum.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2016_01/05022650_okulbaheleri.pdf adresinden 24/02/2019 tarihinde erişilmiştir.
- 68520429-2831 sayılı ve 01/08/2013 tarihli "Engellilere ait düzenlemeler" konulu genelgeye <http://webdosya.csb.gov.tr/db/yapiisleri/webmenu/webmenu10983.pdf> adresinden 22/04/2019 tarihinde erişilmiştir.

10. Kalkınma Planı (2013, 02 Temmuz). Resmi Gazete (Sayı: 28699 (Mükerrer)). Erişim adresi: https://pbk.tbmm.gov.tr/dokumanlar/10-kalkinma_plani.pdf adresinden ve www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/07/20130706m1-1-1.doc adresinden 24/02/2019 tarihinde erişilmiştir.

<https://www.unicefturk.org/yazi/tarihce> adresine UNICEF tarihçesi için 27/02/2018 tarihinde erişilmiştir.

<https://www.unicefturk.org/yazi/ne-yapiyoruz> adresine UNICEF görevleri için 27/02/2018 tarihinde erişilmiştir.